

Lesja
nasjonalparkkommune

«Tematisk kommunedelplan
for
landbruk
i
Lesja kommune»
(jf. plan- og bygningslova §§ 11-1 og 11-2)

Lesja kommune

Formannskapet sitt forslag 02.05.19

Lesja kommune

Innhold

Føreord.....	4
1 Innleiing.....	5
1.1 Kunnskapsgrunnlaget.....	5
2 Rammer for planarbeidet.....	5
2.1 Forholdet til kommuneplanen for Lesja.....	5
2.2 Nasjonale og regionale føringar.....	6
2.2.1 Lovverk, forskrifter, rettleiingar.....	6
2.2.2 Stortingsmeldingar.....	9
2.2.3 Regionale planar.....	11
2.2.4 Lokale føringar.....	11
3 Trender og utviklingstrekk.....	14
3.1 Trender i norsk landbruk 2018 Hedmark og Oppland.....	14
3.2 Referansegruppa sine innspel.....	15
4 Landbruket i Lesja.....	17
4.1 Ressursar, produksjon og lokal foredling.....	17
4.1.1 Dyrkbar jord.....	22
4.2 Struktur og busetting.....	23
4.3 Bruksutbygging og investering.....	24
4.4 Jordleige – dyrka og dyrkbar.....	25
4.5 Produksjon av mjølk og kjøt.....	26
4.5.1 Tilleggsnæringar.....	27
4.6 Gjerder.....	27
4.7 Skogbruket i Lesja.....	28
4.7.1 Skogsvegar.....	30
4.8 Faglege og sosiale nettverk.....	31
4.9 Kvinner i landbruket.....	32
4.10 Klima og landbruk.....	33
4.11 Beitebruk.....	34
4.11.1 Organisering av beitebruken i Lesja.....	34
4.11.2 Beiteressursen.....	35

4.11.3 Rovdyrtap	38
4.12 Dyrevelferd	40
5 Mål og strategiar	41
5.1 Mål for landbruket i Lesja.....	41
5.2 Strategiar for utvikling av landbruket i Lesja.....	41
6 Handlingsprogram	42
Kjelder	45

Føreord

Arbeidet med Tematisk kommuneplan for landbruk i Lesja kommune er forankra i planprogrammet for rullering av Kommuneplan for Lesja, fastsett av Lesja kommunestyret

Det vart arrangert eit ope møte om planarbeidet på Lesja kulturhus, 23.11.17.

Plandokumentet er utarbeidd i samarbeid med ei referansegruppe for planarbeidet. Her har følgjande vore med:

- Egil Morken, Ole Bjørner Flittie, Lesja bondelag
- Konrad Eithun, Lesja bondelag
- Håvard Syse, Lesja Dovre skogeigarlag
- Jo Mosenden, Lesja beitesamlag
- Einar Utgaard, Forvaltningsstyret, Lesja kommune
- Mats Heidsve, Lesja kommune, landbruk
- Trond, Lesja kommune (sekretær).

Plandokumentet blir her lagt ut til offentleg ettersyn.

Lesja, 02.05.19

Mariann Skotte
ordførar

1 Innleiing

Lesja kommunestyre har 11.05.17, sak 24/17 fastsett planprogram for arbeidet med landbruksplanen. Her er det sett eit fokus for arbeidet:

«Landbruk er den viktigaste næringsgreina i Lesja. Det er ei etablert næring med god tilgang på ressursar, kapital og kompetanse. Det er derfor venteleg at tiltak som blir sett inn for å utvikle denne næringa vil gagne Lesja godt også i framtida. Kommunen kan også bruke kommuneplanen til å synleggjere sitt handlingsrom i praktisering av reglane konsesjonslova.

Viktige problemstillingar vil vera:

- *bruksutbygging*
- *struktur og buplikt*
- *jordvern*
- *ressursar på garden*
- *tilleggsnæringar*
- *Mål, strategiar og tiltak.»*

Landbruk er ei felles nemning for jordbruk, husdyrhald, skogbruk, hagebruk og andre primærnæringar, og omfattar ei rad næringsgreiner der foredling av kulturplanter eller beite er grunnleggjande for produksjonen. (Wikipedia, 11.02.19)

1.1 Kunnskapsgrunnlaget

Tilfanget av kunnskap om landbruk er stort. I Norge er det mange aktørar innan forskning, utdanning, overvaking, forvaltning og tilsyn som kvart år leverer store mengder med kunnskap og informasjon.

I landbruksplanen må det derfor blir gjort eit utval av dei viktigaste kjeldene til kunnskap

- Kilden – NIBIO. Areal informasjon.
- Gårdskart – NIBIO. Arealinformasjon på eigedomsnivå.
- SSB – landbruksstatistikk på kommunenivå.
- Landbruksregisteret. Registrerte produksjonsdata på landbruksføretak.
- Landbruksdirektoratet. Forskrifter, rettleiarar og anna informasjon.
- Fylkesmannen sitt kommunebilde. Årleg utviklingsbilde for kommunen.

2 Rammer for planarbeidet

2.1 Forholdet til kommuneplanen for Lesja

Arealdelen til kommuneplan for Lesja vart godkjend 19.12.13. Arealdelen til kommuneplanen sikrar landbruket sitt ressursgrunnlag for framtida ved størstedelen av kommunen sitt areal er lagt ut til LNF-område. (LNF = landbruk, natur og friluftsliv)

Også i samfunnsdelen til kommuneplan for Lesja (2007) er landbruk sterkt vektlagt:

- kommunen legger til grunn at norsk matproduksjon skal opprettholdes og gis vilkår som dyktige næringsutøvere i landbruket kan leve med.
- landbruket står sterkt og sysselsetter 32% av arbeidsstyrken i kommunen.
- jordvernet verdsettes høyt.

- I spørsmål om rasjonaliseringssalg og sammenslåning av mindre bruk vil det legges vekt på god eiendomsutforming, driftsmessig gode løsninger og god bygningsteknisk tilstand. Samdriftsløsninger aksepteres.
- effektiviseringen med ytterligere mekanisering og samdrifter i landbruket medfører imidlertid at total sysselsetting er avtagende
- vern av rovvilt representerer en stor utfordring i forhold til utnyttelse av beitearealer.
- attåtnæringer kan bli vesentlige for sysselsatte og bosetting i landbruket.
- Samspill med landbruket vil være gunstig for reiselivet.
- Det er større tilvekst enn avvikning i skogbruket. Skogsdrift, utnytting og foredling av trevirke skal gis videre utviklingsmuligheter. Trevarebedriftene er viktige i Lesja.

2.2 Nasjonale og regionale føringer

Landbruksnæringa er omfatta av eit omfattande nasjonalt rammeverk. Det er her gjort greie for dei viktigaste ordningane.

2.2.1 Lovverk, forskrifter, rettleiingar

I tillegg til regelverket som er omtalt nedanfor er følgjande viktig for landbruket:

Vassressurslova, naturmangfaldlova, og plan- og bygningslova.

Jordlova

Føremålet med lova er: *«Denne lova har til føremål å leggja tilhøva slik til rette at jordviddene i landet med skog og fjell og alt som høyrer til (arealressursane), kan verte brukt på den måten som er mest gagnleg for samfunnet og dei som har yrket sitt i landbruket.»*

Jordlova har reglar om kven som er landbruksmyndigheit, vern av dyrka og dyrkbar jord og deling av landbrukseigedom. Jordlova har reglar om driveplikt.

Skogbrukslova

Føremålet med lova er: *«Denne lova har til formål å fremme ei berekraftig forvaltning av skogressursane i landet med sikte på aktiv lokal og nasjonal verdiskaping, og å sikre det biologiske mangfaldet, omsyn til landskapet, friluftslivet og kulturverdiane i skogen.»*

Skoglova har reglar om skogbrukstiltak, vernskog og miljø, og om skogfond.

Konsesjonslova

Føremålet med lova er: *«Loven har til formål å regulere og kontrollere omsetningen av fast eiendom for å oppnå et effektivt vern om landbrukets produksjonsarealer og slike eier- og bruksforhold som er mest gagnlige for samfunnet, bl.a. for å tilgodese:*

1. *framtidige generasjoners behov.*
2. *landbruksnæringen.*
3. *behovet for utbyggingsgrunn.*
4. *hensynet til miljøet, allmenne naturverninteresser og friluftstinteresser.*
5. *hensynet til bosettingen.»*

Konsesjonslova har reglar om disposisjonar som er likestilt med erverv av fast eigedom, overdraging som ikkje treng konsesjon og forhold som er viktig for om det skal bli gjeve konsesjon. Konsesjonslova har m.a. reglar om arealgrenser or konsesjonsplikt og om buplikt.

Fjellova

§ 2. Rett til allmenningsbruk ligg til bygd eller grend som frå gamal tid har hatt slik rett. Retten skal kunne nyttast på ein måte som til kvar tid er i samsvar med rasjonell bruk, og som er naturleg etter tida og tilhøva.

Rett som er knytta til jordbrukseigedom kan berre utnyttast så langt det skjer i tilknytning til drifta av eigedomen som jordbruk, og så lenge eigedomen vert driven som jordbruk.

Fjellova har reglar om beiterett, utvising av sæter og tilleggsjord.

Dyrevelferdslova

Føremålet med lova er: «Formålet med loven er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr.»

Lova har reglar om dyrehald.

Lov om grannegjerde

Reglar om gjerdehald og gjerdeskipnad.

Hundelova

Føremålet med lova er m.a.: «...Loven har til formål å bidra til å fremme et hundehold som varetar hensyn til sikkerhet, trygghet, alminnelig ro og orden ...»

Lova har reglar om bandtvang m.m.

Forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket

Føremålet med forskrifta er: «Formålet med tilskudd etter forskriften er å bidra til et aktivt og bærekraftig jordbruk innenfor de målsettinger Stortinget har trukket opp.»

Forskrifta har reglar om tilskott til husdyrhald, jordbruksareal, grønt- og potetproduksjon og avløsing m.m.

Forskrift om midler til investering og bedriftsutvikling i landbruket (IBU-midler)

Føremålet med forskrifta er: «Formålet med midler til investering og bedriftsutvikling i landbruket er å legge til rette for langsiktig og lønnsom verdiskaping, samt bidra til sysselsetting, bosetting og et variert landbruk i alle deler av landet med utgangspunkt i landbrukets ressurser generelt og landbrukseiendommen spesielt.»

Forskrifta har reglar om grupper av tilskott, nivå på tilskott, rettleiing, søknad og utbetaling.

Forskrift om tilskudd til tiltak i beiteområder

Føremålet med forskrifta er: «Formålet med tilskuddet er å legge til rette for best mulig utnyttelse av beite i utmark, redusere tap av dyr på utmarksbeite og fremme fellestiltak i beiteområdene.»

Forskrifta har reglar om tilskott, søknad og fristar.

Forskrift om spesielle miljøtiltak i jordbruket

Føremålet med forskrifta er: *«Formålet med tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Prosjektene og tiltakene skal prioriteres ut fra lokale målsettinger og strategier.»*

Forskrifta har reglar om tilskot til planlegging, tilrettelegging, kulturlandskapstiltak og forureiningstiltak.

Forskrift om tilskudd til regionale miljøtiltak i jordbruket, Oppland

Føremålet med forskrifta er: *«å bidra til at jordbruket i Oppland fylke drives miljøforsvarlig og ivaretar kulturlandskapet.»*

Forskrifta har reglar om kulturlandskap, biologisk mangfald, kulturmiljø og kulturminne, avrenning, plantevernmiddel og organisert beitebruk.

Forskrift om tilskudd til drenering av jordbruksjord

Føremålet med forskrifta er: *«å øke kvaliteten på tidligere grøftet jordbruksjord ved å gi tilskudd til drenering av dårlig drenert jord med potensial for økt jordbruksproduksjon, samt å redusere faren for erosjon og overflateavrenning av næringsstoffer til vassdrag.»*

Forskrifta har reglar om tiltak, vilkår og tilskott.

Forskrift om seter og tilleggsjord m.m. i statsallmenning

Føremålet med forskrifta er: *«...å gi nærare føresegner for utøving av jordbrukstilknytte bruksrettar og ressursutnyttinga elles i statsallmenningane. Ved praktiseringa av forskrifta skal det leggjast til grunn ein rasjonell bruk av ressursane i statsallmenningane, slik det er naturleg etter tida og tilhøva.»*

Forskrifta har reglar om beite, seter, tilleggsjord, hus og anlegg.

Forskrift om skogfond

Føremålet med forskrifta er: *«...å sikre finansiering av ei berekraftig forvaltning av skogressursane gjennom tvungen avsetning av midlar, jf. § 5, til skogfond.»*

Forskrifta har reglar om innbetaling, oppgaveplikt, bruk av skogfond og renter av skogfond.

Forskrift om hold av storfe

Føremålet med forskrifta er: *«Formålet med forskriften er å legge forholdene til rette for god helse og trivsel hos storfe, og sikre at det tas hensyn til dyras naturlige behov.»*

Forskrifta har m.a. reglar om mosjon og beite, oppstalling, tilsyn og stell, i tillegg krav om lausdrift frå og med 01.01.2034.

Forskrift om velferd for småfe

Føremålet med forskrifta er: *«Formålet med forskriften er å legge forholdene til rette for god helse og trivsel hos sau og geit, og sikre at det tas hensyn til dyrenes naturlige behov.»*

Forskrifta har m.a. reglar om oppstalling, enkle dyrerom, utedrift, beite, tilsyn og stell.

Dyrkingsforskrifta

Føremålet med forskrifta er: *«Formålet med denne forskriften er å sikre at nydyrking skjer på en måte som tar hensyn til natur- og kulturlandskap. Det skal legges vekt på hensynet til miljøverdier som biologisk mangfold, kulturminner og landskapsbildet. Det skal for øvrig legges vekt på å sikre driftsmessig gode løsninger.»*

Dyrkingsforskrifta har reglar om behandling og godkjenning av søknadar om nydyrking.

Landbruksvegforskrifta

Føremålet med forskrifta er: *«Formålet med denne forskriften er å sikre at planlegging og bygging av landbruksveier skjer på en måte som skal gi landbruksfaglige helhetsløsninger. Det skal samtidig legges vekt på hensynet til miljøverdier som naturmangfold, landskap, kulturminner og friluftsliv, hensynet til fare for flom, erosjon og løsmasseskred, samt andre interesser som blir berørt av veiframføringen.»*

Landbruksvegforskrifta har reglar om behandling og godkjenning av søknadar om bygging av landbruksvegar.

Forskrift om gjødselvarer m.v. av organisk opphav

Føremålet med forskrifta er: *«å sikre tilfredsstillende kvalitet på produkter som omfattes av forskriften, forebygge forurensingsmessige, helsemessige og hygieniske ulemper ved tilvirkning, lagring og bruk av gjødselvarer, mv. av organisk opphav og legge til rette for at disse produkter kan utnyttes som en ressurs. Forskriften skal også bidra til en miljøforsvarlig forvaltning av jordsmonnet og ivareta hensynet til biologisk mangfold.»*

Forskrifta har reglar om tilvirkning, lagring og bruk.

Forskrift om plantevernmidlar

«Forskriften gjelder krav til godkjenning, omsetning og bruk av plantevernmidler, aktive stoffer inkludert mikroorganismer og andre innholdsstoffer i plantevernmidler.»

Forskrift om hundehald, Lesja kommune

Føremålet med forskrifta er: *«Formålet med forskrifta er å fremje eit godt og forsvarleg hundehald som i varetek omsynet til alminneleg ro og orden.»*

Forskrifta har reglar om utvida bandtvang og ro og orden.

2.2.2 Stortingsmeldingar

Meld. St. 11 (2016-2017) – Endring og utvikling. En fremtidsrettet jordbruksproduksjon

Landbruks- og matdepartementet har gjeve eit stutt samandrag på side internettside:

«Verdikjeden i norsk jordbruk må i større grad tilpasse seg sterkere konkurranse i fremtiden: En effektiv næring som leverer det forbrukerne etterspør og som tar inn over seg et stadig mer krevende internasjonalt marked. Dette er en forutsetning for bærekraftig og økt norsk matproduksjon og for at det fremdeles kan være et mangfoldig jordbruk over hele landet. Norsk jordbruk har mange

konkurransefortrinn og har et godt utgangspunkt for produksjon av konkurransedyktige kvalitetsprodukter. Det krever et fremtidsrettet jordbruk som er mindre politisk styrt og mer forbruker- og markedsrettet. Enklere virkemiddelstruktur med forenkling av ordninger, færre offentlige inngrep i næringsdriften, økt konkurranse gjennom endringer i markedsbalanseringen og mer markedsretting av produksjonen, er sentralt i regjeringens jordbrukspolitikk.»

Meld. St. 6 (2016-2017) – Verdier i vekst. Konkurransedyktig skog- og trenæring

Landbruks- og matdepartementet har gjeve eit stutt samandrag på side internettside:

«Meldingen omtaler regjeringens politikk for skog- og trenæringen. Den har et verdikjedeperspektiv, og bygger på hovedtrekkene i skogpolitikken og de skogpolitiske virkemidlene, slik de framgår av tidligere meldinger til Stortinget og de årlige budsjettproposisjonene. Meldingen tar for øvrig utgangspunkt i klimaforlikene inngått i Stortinget, tidligere avklaringer av forholdet mellom næring og miljø, og regjeringens politikk for videre utvikling av et omstillingsdyktig og mangfoldig næringsliv. Med grunnlag i en beskrivelse av skogressursene omtaler meldingen bærekraftig skogbruk, effektiv transport fra skog til industri, konkurransedyktig og verdiskapende foredlingsindustri og forskning og innovasjon i skogsektoren. Meldingen peker på mulighetene som ligger i aktiv bruk av skogressursene, og omtaler tiltak som kan bidra til å fremme verdiskaping og et grønt skifte i økonomien, der «bioøkonomi» står sentralt. Tiltakene omfatter blant annet videre utvikling av infrastrukturen i skogbruket, kartlegging og utbedring av flaskehalser for tømmer- og godstransport i det offentlige vegnettet, bedre tilgang på kapital til industrietableringer, aktiv bruk av skogen i klimasammenheng, og samhandling mellom offentlige virkemidler og private miljøhensyn med sikte på styrkede miljøhensyn i et bærekraftig skogbruk.»

Meld. St. 31 (2014-2015) – Garden som ressurs – marknaden som mål. Vekst og gründerskap innan landbruksbaserte næringer

Landbruks- og matdepartementet har gjeve eit stutt samandrag på side internettside:

«Meldinga omhandlar politikken for landbruksbasert næringsutvikling utanom tradisjonelt jord- og skogbruk. Meldinga drøftar både utviklingstrekk, utfordringar og potensial for vidare vekst og utvikling. Områda lokalmat og drikke, landbruksbasert reiseliv, Inn på tunet, bioenergi og juletreproduksjon blir særskilt drøfta i meldinga. Politikken for stimulering til vekst og gründerskap innan landbruksbaserte næringer skal legge til rette for vekst og utvikling uavhengig av storleiken på gardsbruket. Forslaga omhandlar tiltak som skal styrke moglegheitene til betre utnytting av dei samla ressursane på garden, auka profesjonalisering og brukarretting, tilrettelegging for ytterlegare vekst i marknaden for lokalmat og drikke, stimulering til vekst innan landbruksbasert reiseliv og sterkare utnytting av utmarksressursane til næringsutvikling. Meldinga omhandlar vidare tiltak knytt til utnytting av garden som arena for velferdstenester, stimulering til bruk av klimavennlige energiløysingar, irekna bioenergi og meir fleksible rammer knytt til juletreproduksjon.»

Garden som ressurs – rettleiar til plan- og bygningslova (22.09.17)

Brosjyre med rettleiing:

- Om tiltak er i tråd med LNF-føremålet i kommuneplanen

- Korleis kommunen kan tilrettelegge for tiltak som ikkje er i tråd med LNF-føremålet i kommuneplanen
- Om bruksendring og behandling av enkeltsaker.

Oppdatert nasjonal jordvernstrategi, Landbruks- og matdepartementet, 01.10.18

18 pkt:

1. Nasjonalt jordvernmål.
2. Nye nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging.
3. Statlege planretningslinjer for samordna bustad- areal, og transportplanlegging.
4. Formidling av nasjonal jordvernpolitikk.
5. Regionale areal og transportplanar.
6. Konkretisering av nasjonale jordverninteresser.
7. Byvekstavtalar.
8. Rettleiing om fortetting, transformasjon og konsentrert utbygging.
9. Spreidd utbygging.
10. Planlegging av samferdselsprosjekt.
11. Jordflytting.
12. Plankompetanse.
13. Kommunestruktur og –storleik.
14. Fagleg kunnskapsgrunnlag.
15. Evaluering av plan- og bygningslova.
16. Nasjonal jordvernpris.
17. Opsjonsavtaler.
18. Landbruket si eiga nedbygging.

2.2.3 Regionale planar

Regional plan for verdiskaping

Oppland fylkeskommune har gjeve eit stutt samandrag på side internettside:

«Målet med den regionale planen for verdiskaping er vekst i arbeidsplasser og verdiskaping over gjennomsnittet for landet innen de prioriterte plantemaene bioøkonomi, reiseliv, opplevelser og fritidsinnbyggere, cyber- og informasjonssikkerhet og industri.»

Regional plan for Gudbrandsdalslågen med sidevassdrag

Oppland fylkeskommune har gjeve eit stutt samandrag på side internettside:

«Bidra til økt sikkerhet for samfunnet mot skred- og flomskader samtidig som vann-, natur- og friluftsverdiene ivaretas.»

2.2.4 Lokale føringar

Retningslinjer for uttak av torv, Forvaltningsstyret 15.08.13

«

1. Det kan gis løyve til uttak av 1 torvlag på et avgrenset og spesifisert området innenfor et avgrensa tidsrom på 5 år.

2. *Søker skal sende skriftlig søknad om samtykke til omdisponering av jordbruksareal til kommunen. Søknaden skal inneholde:*
 - *Kart som beskriver område for torvuttak.*
 - *Ferske jordprøveanalyser fra det aktuelle området tatt av faglig instans slik som for eksempel Norsk Landbruksrådgiving. Moldinnholdet må minimum holde kvaliteten moldklasse 3/moldrik (4,5-12,5 % mold).*
 - *Dokumentasjon på tilstrekkelig mengde husdyrgjødsel fra egen produksjon eller skriftlig avtale på kjøp av husdyrgjødsel fra bruker inne rimelig avstand fra arealet som det skal tas torv fra.*
3. *Etter at torvuttaket er avslutta skal arealet snarest tilføres husdyrgjødsel, tilsåes og tilbakeføres til vanlig planteproduksjon.*
4. *2 år etter tilbakeføring skal det tas nye jordprøver av arealet det ble tatt torv fra. Analyseresultatene skal sendes til kommunen.*
5. *Alt areal som blir godkjent for uttak av torv mister retten til areal- og kulturlandskapstilskudd (AK-tilskudd) fra når søknad godkjennes til det er tilbakeført til vanlig jordbruksproduksjon. Når hele eller deler av uttaket er avslutta skal kommunen varsles slik at kommunen kan godkjenne arealet som er tilbakeført og det igjen kan utbetales AK-tilskudd på arealet.»*

Retningslinjer for godkjenning av jordleieavtaler i Lesja (Forvaltningsstyret 17.04.18)

Med hjemmel i jordlovens § 8 vedtar Lesja kommune følgende kommunale retningslinjer for godkjenning av jordleieavtaler og håndtering av driveplikt:

- Avstand mellom driftssenter og leiejord bør ikke overstige 20 kilometer. Det gjøres unntak for seterjord med stor avstand til driftssenteret.
- Kart skal legges ved jordleieavtale. På kartet skal jorda som leies være tydelig avmerket, samt transportrute.

Ut fra mandatet kommunen nå har fått i forbindelse med endringene i jordloven skal jordleieavtaler vurderes i en helhet. I spesielle tilfeller kan man godkjenne leieforhold som går utover avstandskravet hvis man ser at den helhetlige løsningen er driftsmessig god. Frivillige avtaler skal tilstrebes.

Behandling av søknader om fritak fra driveplikt:

- Dersom det er grunn til å tro at andre kan være interessert i å leie arealet skal arealet annonseres for utleie før det er aktuelt å gi fritak for driveplikt.
- I tilfeller der det søkes om fritak for driveplikten fordi drenering eller jordforbedring vil bli uforholdsmessig dyrt i forhold til arealets avkastningsevne må dette dokumenteres.
- Det kan gis fritak fra bestemmelsene om 10 års varighet på jordleiekontrakter i tilfeller der det er planlagt salg eller generasjonsskifte av eiendommen. Også i tilfeller der driftsmessige forhold gjør det nødvendig kan det innvilges mindre enn 10 års leiekontrakt.

Rådmannen gis fullmakt til å godkjenne jordleiekontrakter, behandle søknader om kortere leieperiode enn 10 år og behandle søknader om fritak for driveplikt administrativt.

Retningslinjene skal evalueres etter 5 år.

Retningslinjer for Kraftfondet i Lesja kommune, revidert 7.3.2019

« 3.0 HOVEDPRIORITERING AV SAKER

...

I tillegg har tilskudd til landbruksforetak følgende hovedprioriteringer:

- *Nydyrking er særlig prioritert*
- *Nyetablering i husdyrholdet*
- *Vanningsanlegg*

4.0 TILLEGGSSVEKTING

... Fellestiltak innen tradisjonelt landbruk skal også vektes.

6.1 Spesielt om nydyrking:

Tiltakshaver skal levere søknad om godkjenning av plan for nydyrking til kommunen samt søknad om tilskudd fra Kraftfondet. Dyrkingsarbeidet skal ikke begynne før kommunen har godkjent tiltaket. Etter godkjenning og oppmåling av nydyrka areal skal det utbetales dyrkingstilskudd til tiltakshaver på kr 1500 pr daa dyrka areal. Dersom man skal dyrke på leid areal så skal det ligge ved leieavtale sammen med dyrkingssøknaden. Søkere som i søknadsåret har jordbruksareal som ikke er i drift er ikke berettiget nydyrkingstilskudd. Det kan også gis tilskudd til overflatedyrking dersom forholdene tilsier at fulldyrking ikke er gjennomførbart på forsvarlig vis på grunn av økonomiske eller miljømessige årsaker. Vilkårene til overflatedyrking er lik som ved fulldyrking. Det gis ikke tillatelse til torvuttak på areal som har fått kommunalt tilskudd før tidligst 10 år etter nydyrkinga.

6.2 Spesielt om tilskudd til nyetablerere i husdyrhold:

Foretak som ikke har vært registrert med husdyrhold av noe slag de siste 3 årene kan gis tilskudd til innkjøp av husdyr. Søkere som er med i samdrift, leier ut melkekvote eller er part i foretak med husdyrhold, er ikke tilskudsberettiget. Det kan gjøres spesielle unntak der ny eier har ervervet landbrukseiendom eller ved forpaktningkontrakt godkjent av kommunen. Tilskudd kan utbetales med inntil 50 % av dokumentert kjøp av produksjonsdyr, avgrensa til 100 000 kr. Det kan ikke gis nyetableringstilskudd til samme driftsenhet/søker mer enn en gang.

6.3 Spesielt om tilskudd til vanningsanlegg:

Det kan gis tilskudd til vanningsanlegg som er ferdiggodkjent. Tilskuddet utmåles med kr 600 pr dekar nytt areal som blir vannet fra anlegget. Ved spesielt kostnadseffektive utvidelser kan anlegg avgrenses til maksimalt 50 % av faktisk kostnad. Overflateutstyr regnes ikke med i tilskuddsgrunnlaget. Tilskudd avgrenses til 200 000 kr pr foretak og anlegg.»

Retningslinjer for bupliksaker, forvaltningsstyret, 05.04.2017

Om:

- Utsett tilflyttingsfrist
- Upersonleg buplikt
- Busettingskrav rein skogeigedom
- Ubebygd jord- eller skogbruksareal.

Kommunal forskrift om nedsatt konsesjonsgrense frå 1984 («0- konsesjon») – i Lesja sist endra i 2001 (FOR 2001-08-31-1048

- Retningslinjer til den kommunale forskrifta, vedtatt av kommunestyret 1998.

3 Trender og utviklingstrekk

3.1 Trender i norsk landbruk 2018 Hedmark og Oppland

Ruralis (Institutt for rural- og regionalforskning) og Rådhuset i Vingelen har utarbeidd rapporten «Trender i norsk landbruk 2018 Hedmark og Oppland». Rapporten baserer seg på ei spørjeundersøking blant eit utval av gardbrukarar i Hedmark og Oppland. Viktige funn i rapporten er:

- Oppland er landets tredje største jordbruksfylke, med et jordbruksareal på 993 572 daa i aktiv drift i 2017 (Landbruksdirektoratet, 2017).
- Oppland er landets største seterfylke og har flest dyr på utmarksbeite. Av det totale jordbruksarealet i Oppland er 79 prosent grovfôr, 19 prosent kornareal og to prosent er potet, grønnsaker og bær.
- I Oppland er verdiskapingen i primærnæringene 2,5 milliarder kroner. Verdiskapingen i primærnæring og landbruksbasert industri samlet utgjør 4,1 milliarder kroner, eller 7 prosent av samlet verdiskaping i Oppland (Østlandsforskning, 2016b).
- Omlag 84 prosent av gårdbrukerne er menn og 16 prosent er kvinner.
 - Selv om andelen kvinnelige gårdbrukere er lav, ser vi likevel at kvinneandelen er noe høyere blant yngre gårdbrukere, og den er svakt økende
- Innlandslandbruket prega av optimisme og pågangsmot.
- To av tre bruk i undesøkinga vil rå barna sine til å overta garden.
 - Likevel, 40 % seier det ikkje er sannsynleg at nokon i familien vil overta garden.
- Dei aller fleste driv godt og gjer det godt økonomisk.
 - Det ser ut til at det er de største som er mest fornøyde. Det er de største brukene som i størst grad har opplevd positiv økonomisk utvikling de siste fem årene.
- Dei fleste hentar inntekter utanom garden
 - For de langt fleste av gårdbrukerne i Innlandet (70 prosent) utgjør inntekten fra gårdsdriften mindre enn halvparten av husstandens totale nettoinntekt.

- det er i Østerdalen og Gudbrandsdalen at landbruket har størst økonomisk betydning for husholdningens inntekt.
- Garden for liten til å leve av
- Investeringsfase.
- Mjølkeprodusentar har den største delen av husstanden si inntekt frå garden.
- Mjølkeprodusentane er dei som satsar mest og ser mest ljust på framtida.
- Færre enn 50 % av dei som er med i undersøkinga som tilfredsstillar lausdriftskravet.
 - Ikkje alle (40 %) er klare for å gjennomføre dette dei neste fem åra.
- 70 % av alle bruk driv med tilleggsnæring.
- Dei fleste ynskjer å vekse, og utvide det dyrka arealet.
 - Nydyrking blir viktig.
- Gradvis fleire som opplyser at dei har investert i bygningar.
- Trenden er at dei som investerer, både i bygningar og maskinar, opplever positiv endring i økonomien.
 - Likevel, dei fleste i Oppland planlegg å investere for mindre enn 250.000 dei neste fem åra.
 - Nær 40 prosent av melkeprodusentene planlegger investeringer på over 750 000 kroner
- Dei fleste ser på gjelda som middels eller liten.
- Innlandsbonden har perspektiv for landbruket utover eigen gard:
 - Trygge, norske matvarer
 - Busetting i distrikta
 - Sikre matvareberedskap og matproduksjon i heile landet.
- En fjerdedel av innlandsbøndene i Trendutvalget oppgir at de er helt eller delvis enig i at de ofte føler seg ensomme som gårdbrukere.
 - I dataene fra Trendutvalget fant vi en tydelig sammenheng mellom å føle seg ensom som gårdbruker, og sannsynligheten for at gårdsbruket ender opp som fritidseiendom.

3.2 Referansegruppa sine innspel

Det har vore nedsett ei referansegruppe for å sikre ei fagleg og næringsmessig forankring av planarbeidet. Referansegruppa har lagt vekt på følgjande:

- Alt «rundt garden» blir dyrare – får mindre att for produkta.
- Utmarksbeite 50 % utnytta?
- Attgroing
- Sommarmjølke fungerer ikkje med beiting på utmark
- Mjølkeprodusentane er prisdrivande på grovfor.
- Sal av mjølkekvoter – grovforet følgjer ikkje med
 - Likevel: meir jord og større kvoter på færre hender.
- Bruksutbygging kapitalkrevjande

- Oppretthalde volum produsert mjølk, viktig for omsetnaden i landbruket. Over 200 t pr. hentestad.
- Større del av produksjonen til lokal foredling.
- Stor etterspurnad etter tømmer, betalingsvilje. Kvalitet ei utfordring.
- Forsømt vedlikehald, attvokse med tennung og h.kl 2.
- Flaskehalsutbetringar: snuplassar, jernbaneovergangar og bruer.
- Lesjaleira: Vedlikehald og ferdsel.
- Større flomtoppar

4 Landbruket i Lesja

4.1 Ressursar, produksjon og lokal foredling

I tabell 1 er det vist ein oversikt over areal og talet på søknadar om produksjonstilskott i Lesja for åra 2013 – 2018. Talet på søkjarar om produksjonstilskott går ned, medan areal i produksjon viser ein mindre auke.

Tabell 1. Jordbruksareal i drift og talet på søkjarar om produksjonstilskott. (Statens landbruksforvaltning, PT-910)

Type\år	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Areal (daa)	41.900	42.339	42.777	42.614	43 241	42 859
Tal på søkjarar	194	195	192	188	175	168

I tabell 2 er det vist ein oversikt over areal fordelt på ulike vekstgrupper, og søkjarar om produksjonstilskott. Tabellen viser at produksjon av grovfôr dominerer totalt.

Tabell 2. Talet på areal (daa) og søkjarar om produksjonstilskott for ulike vekstgrupper, 31.07.16 . (Statens landbruksforvaltning, PT-912)

	Grovfôr		Korn		Potet		Grønsaker		Frukt og bær	
	Areal	Søkjarar	Areal	Søkjarar	Areal	Søkjarar	Areal	Søkjarar	Areal	Søkjarar
Lesja										
2016	42541	182	0	0	29	9	0	0	0	0
2017	43 211	175	0	0	28	9	2	1	0	0
2018	42 838	168	0	0	21	5	0	0	0	0

I tabell 3 og 4 er det vist ein oversikt dyretal, areal og talet på søkjarar om produksjonstilskott. Tabellane viser at fulldyrka eng dominerer som arealtype (37356 daa), i tillegg eit vesentleg areal med innmarksbeite (4426 daa). Mjølkekyr (ca. 1700), ungdyr/kalv og kjøtfe (ca. 5500) og søyer/lam (snaut 18000) dominerer husdyrhaldet. Elles er det ein mindre produksjon av slaktegris, og eit fåtal hestar.

Tabell 3. Talet på søkjarar om produksjonstilskott og talet på dyr, 2018. (Statens landbruksforvaltning, PT-900 del 1, pr. 01.03)

Kode	Beskrivelse	Antall foretak	Antall enheter	Enhet
P115	Hester, under 3 år	3	10	Dyr
P116	Hester, 3 år og eldre	14	53	Dyr
P119	Øvrig storfe	87	5 036	Dyr
P120	Melkekyr	53	1 684	Dyr
P121	Ammekyr	41	797	Dyr
P118	--Herav ammekyr av minst 50 % kjøttferase	35	656	Dyr
P140	Melkegeiter	2	254	Dyr
P144	Bukker og ungdyr, medregnet kje	2	190	Dyr
P145	Søyer, født i fjor eller tidligere	65	6 977	Dyr
P146	Værer, født i fjor eller tidligere	59	299	Dyr
P154	Smågriser, levendevekt under 20 kg eller alder inntil 8 uker	2	1 546	Dyr
P155	Avlspurker som har fått minst ett kull	4	89	Dyr
P156	Råner som er satt inn i avl	1	1	Dyr
P157	Slaktegriser, levendevekt minst 20 kg. Griser påsatt til avlsdyr, levendevekt 20-50 kg	3	28	Dyr
P158	Ungpurker bestemt for avl, levendevekt minst 50 kg eller eldre enn 15 uker	3	11	Dyr
P159	Ungråner bestemt for avl, levendevekt minst 50 kg eller eldre enn 15 uker	1	1	Dyr
P160	Verpehøner, 20 uker og eldre (unntatt livkylling for salg)	5	53	Dyr
P168	Avlsdyr av ender, kalkuner og gjess	1	12	Dyr
P171	Revetisper	2	500	Dyr

Tabell 4. Talet på søkjarar om produksjonstilskott og talet på dyr/daa, 2018. (Statens landbruksforvaltning, PT-900 del 2, pr. 01.10)

Kode	Beskrivelse	Antall foretak	Antall enheter	Enhet
P115	Hester, under 3 år	2	7	Dyr
P116	Hester, 3 år og eldre	16	50	Dyr
P119	Øvrig storfe	89	4 839	Dyr
P120	Melkekyr	52	1 654	Dyr
P121	Ammekyr	42	810	Dyr
P118	--Herav ammekyr av minst 50 % av definerte raser (se jordbruksavtale)	37	689	Dyr
P140	Melkegeiter	2	214	Dyr
P144	Bukker og ungdyr, medregnet kje	2	117	Dyr
P154	Smågriser, levendevekt under 20 kg eller alder inntil 8 uker	3	1 624	Dyr
P155	Avlspurker som har fått minst ett kull	4	100	Dyr
P156	Råner som er satt inn i avl	1	1	Dyr
P157	Slaktegriser, levendevekt minst 20 kg. Griser påsatt til avlsdyr, levendevekt 20-50 kg	4	181	Dyr
P158	Ungpurker bestemt for avl, levendevekt minst 50 kg eller eldre enn 15 uker	3	8	Dyr
P160	Verpehøner, 20 uker og eldre (unntatt livkylling for salg)	5	57	Dyr
P168	Avlsdyr av ender, kalkuner og gjess	1	11	Dyr
P171	Revetisper	2	450	Dyr
P175	Livkyllinger, påsatt til verpehøns	1	10	Dyr
P193	Hester i pensjon i beitesesongen, antall i beitesesongen	5	10	Dyr
P210	Fulldyrket eng	163	37 356	Daa
P211	Overflatedyrket eng	53	549	Daa
P212	Innmarksbeite	133	4 426	Daa
P213	Andre grovfôrvekster til fôr	15	507	Daa
P230	Poteter	5	21	Daa
P292	Fulldyrket og/eller overflatedyrket areal ute av drift	7	85	Daa
P293	Innmarksbeite, ute av drift	4	26	Daa
P410	Melkekyr og ammekyr på utmarksbeite	55	918	Dyr
P411	Melkekyr og ammekyr på beite i minst 12/16 uker	84	2 309	Dyr
P420	Øvrige storfe på utmarksbeite	63	1 553	Dyr
P422	Øvrige storfe på beite i minst 12/16 uker	85	2 757	Dyr

P431A	Sauer, født i fjor eller tidligere, sluppet på utmarksbeite	61	6 353	Dyr
P431B	Sauer, født i fjor eller tidligere, sanket fra utmarksbeite	61	6 186	Dyr
P432A	Lam, født i år, sluppet på utmarksbeite	60	10 995	Dyr
P432B	Lam, født i år, sanket fra utmarksbeite	60	9 996	Dyr
P440	Geiter, voksne og kje, på utmarksbeite	2	331	Dyr
P445	Geiter, voksne og kje, på beite i minst 12/16 uker	2	331	Dyr
P450	Hester på utmarksbeite	3	8	Dyr
P455	Hester på beite i minst 12/16 uker	16	56	Dyr
P487	Sauer, født i fjor eller tidligere, på beite i minst 12/16 uker	63	6 594	Dyr
P488	Lam, født i år, på beite i minst 12/16 uker	62	12 038	Dyr
P521	Salg av grovfôr, høy	16	676 886	Kg
P522	Salg av grovfôr, surfôr	51	7 660 562	Kg
P523	Salg av grovfôr, høyensilasje	8	544 475	Kg
P720	Kyr av bevaringsverdig rase	5	33	Dyr
P721	Okser av bevaringsverdig rase	2	5	Dyr
P722	Søyer av bevaringsverdig rase, født i fjor eller tidligere	3	193	Dyr
P723	Værer av bevaringsverdig rase, født i fjor eller tidligere	4	6	Dyr
P725	Unghester under 3 år av bevaringsverdig rase	1	1	Dyr

I tabell 5 og 6 er det vist årlege utbetalingar av produksjonstilskott m.m. for landbruket i Lesja. Landbruket i Lesja løyser ut stor statleg tilskott til bygda. I tillegg kjem det som ein tek ut på sal i ulike marknader.

Tabell 5. Utbetalte produksjonstilskott m.m. etter produksjon og samla i Lesja, 2016. (Statens landbruksforvaltning, PT-5040)

Utbetalingsliste for søknader pr. 01.01.16	Beløp	Antall
Produksjonstilskudd husdyr	11.012.106	146
Driftstilskudd i melkeproduksjonen	3.626.330	58
Tilskudd til grøntproduksjon	0	0
Tilskudd til potetproduksjon	0	0
Kjøttfeproduksjon	852.150	30
Økologisk husdyrhold	0	0
Tilskudd lammeslakt	2.425.941	71
Tilskudd til bevaringsverdige storferaser	90.552	4
Avløsertilskudd	7.763.813	137
Bunnfradrag (-)	6.000	1
Mottatt dato (-)	1.000	1
Brutto tilskudd	25.763.892	152
Trekk manglende miljøplan (-)	0	0
Diverse trekk (-)	0	0
Netto tilskudd	25.763.892	152
Utbetalingsliste for søknader pr. 31.07.16	Beløp	Antall
Produksjonstilskudd husdyr	5.960.660	98
Arealtilskudd for grovfor	8.536.458	181
Arealtilskudd for korn m.v.	0	0
Arealtilskudd for potet	2.320	9
Arealtilskudd for grønnsaker	0	0
Arealtilskudd for frukt	0	0
Arealtilskudd for bær	0	0
Areal- og kulturlandskapstilskudd totalt	8.538.778	181
Kulturlandskapstilskudd	6.915.396	181
Driftstilskudd i melkeproduksjonen	3.903.475	59
Økologisk landbruk. Arealtilskott	0	0
Økologisk husdyrhold	0	0
Tilskudd til dyr på utmarksbeite	4.121.546	128
Tilskudd til dyr på beite	3.469.619	143
Kjøttfeproduksjon	1.053.620	32
Bunnfradrag (-)	1.122.000	187
Mottatt dato (-)	11.000	6
Diverse trekk (-)	960.989	18
Netto produksjonstilskudd	31.869.105	186
Sum netto tilskudd utbetalingslister 2016	57.632.997	

Tabell 6. Tilskott til landbruksføretak, 2016, 2017 og 2018. (Landbruksdirektoratet)

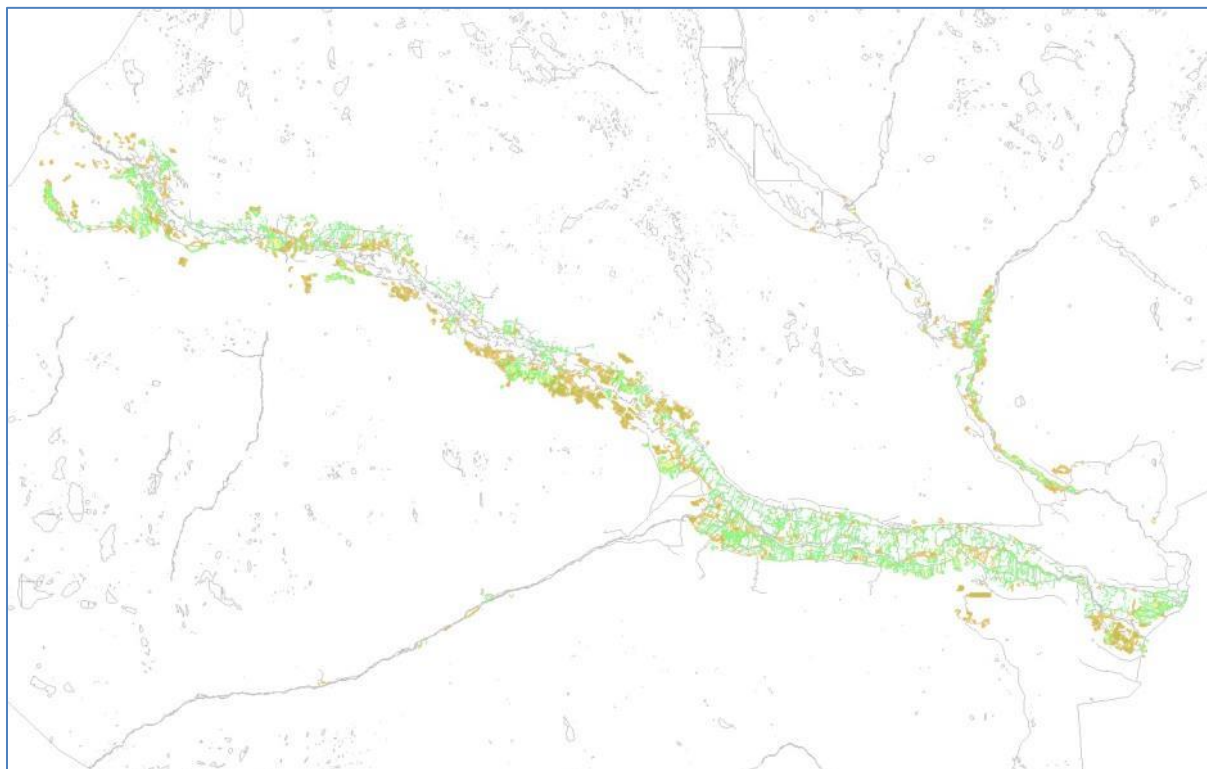
År\type	Produksjonstilskott	Avløysartilskott	Pristilskott	Sum utbetalt
2016	51.029.360	7.838.013	22.282.491	81.149.864
2017	49.368.784	7.799.242	26.362.365	83.530.391
2018	52.158.845	7.702.889	Data ikkje tilgjengeleg	59.861.734

4.1.1 Dyrkbar jord

NIBIO har etablert eit datasett for dyrkbar jord. Markslaget har same vern etter jordlova som dyrka mark. Vi har lasta ned datasettet «Dyrkbar jord, endret etter 2008». Ei analyse på datasettet viser at det er registrert 23.923 daa med dyrkbar jord i Lesja, fordelt på 8.290 daa «middels verdi» og 15.633 daa «noko verdi». I tabell 7 er det elles vist fordeling av det dyrkbare arealet for ulike område i kommunen, jf. figur 1.. Tala er brutto verdi, slik at ein må rekne med frådrag for lebelter og kantsoner mot veg og vassdrag.

Tabell 7. Dyrkbart areal i Lesja – brutto verdi, utan frådrag for lebelter og kantsoner.

OmrådeType	Middels	Noko verdi	Sum
Jore	696	1354	2050
Lesja - Lesjaleira	1232	1486	2718
Lora – Lesjaverk	1948	5906	7854
Lesjaskog - Rånå	2477	4343	6820
Andre område	1937	2544	4481
Kommunen	8290	15633	23923

Figur 1. Dyrkbart (endret etter 2008) areal i Lesja (Etter NIBIO)

4.2 Struktur og busetting

I tabell 8 er det vist eit utdrag av KOSTRA-tal for landbruket i Lesja 2017.

Av tala kan vi utleie at gjennomsnittleg jordbruksareal pr. bruk i Lesja er 109 daa. Tilsvarende tal for Oppland fylke er 66 daa.

Talet på jordbruksføretak er vesentleg lågare enn talet på jordbrukseigedommar. Det indikerer at det er ein vesentleg bruk av jordleigeavtaler og samdrifter. Vi kan utleie at gjennomsnittleg jordbruksareal pr. føretak er 241 daa. Tilsvarende tal for Oppland fylke er 224 daa.

Oversikta i tabell 7 viser at landbrukseigedommar på Lesja har jamt over større arealressursar enn kva som gjeld for heile fylket. Ein følgje av dette ser ut til å vera at strukturrasjonaliseringa av landbrukseigedommar har hatt eit mindre omfang enn kva som gjeld for fylket elles.

Tabell 8. Landbruk Lesja. Utdrag av KOSTRA-nykkjeltal 2017.

Nøkkeltall	Enhet	Lesja	Landet uten Oslo	Oppland
		2017	2017	2017
Landbrukseiendommer (antall)	antall	395	183723	14877
Jordbruksbedrifter (antall)	antall	179	40239	4430
Jordbruksareal i drift (dekar)	dekar	43189	9833598	995153
Søknader i alt etter jord- og konsesjonslov (antall)	antall	27	7989	589

I tabell 9 er det vist talet på gardsbruk og kor stor del av gardsbruka som har fast busetting. Når det gjeld busetting skil Lesja seg ut på fleire vis. I Lesja har ein større del av gardsbruka fast busetting samanlikna med vår region og landet elles. I tillegg er den prosentvise nedgangen i fast busetting på gardsbruk vesentleg mindre i Lesja (og Lom) enn for andre kommunar, fylket og landet i det heile.

Tabell 9. Talet på landbrukseigedommar i alt og med busetting (Etter SSB)

År	Landbrukseiendommer i alt			Landbrukseiendommer med boligbygning og busetting					
	2010	2015	2017	2010		2015		2017	
Kommune	Tal	Tal	Tal	Tal	%	Tal	%	Tal	%
0511 Dovre	303	304	302	227	74,9	222	73,0	218	72,2
0512 Lesja	391	395	388	300	76,7	295	74,7	293	75,5
0513 Skjåk	347	349	348	259	74,6	247	70,8	243	69,8
0514 Lom	377	363	362	254	67,4	257	70,8	259	71,5
0515 Vågå	443	445	441	320	72,2	324	72,8	322	73,0
0517 Sel	565	566	561	414	73,3	410	72,4	401	71,4
Oppland	14998	14877	14758	10782	71,9	10447	70,2	10307	69,8
Landet	185098	185025	183639	121080	65,4	118225	63,9	115615	63,0

I tabell 10 er det vist kor stor del av innbyggartalet som bur på gardsbruk. Halde opp mot andre grupper i tabellen, skil Lesja seg klart ut med ein høgare prosentdel, lik ca. 50 %.

Tabell 10. Prosent-del av innbyggartalet som bur på gardsbruk (Etter SSB)

	Bosatte på landbrukseiendommer av alle bosatte i kommunen (prosent)		
	2010	2015	2017
0511 Dovre	30.7	28.4	27.2
0512 Lesja	54.5	52.3	49.4
0513 Skjåk	43.8	36.1	35.6
0514 Lom	39.6	36.2	34.3
0515 Vågå	31.1	29.7	28.9
0517 Sel	23.2	21.7	20.8
Oppland	20.4	18.5	17.7
Landet	8.7	7.5	7.1

4.3 Bruksutbygging og investering

Landbruksføretaka i Lesja har lege på eit høgt nivå når det gjeld investering og utbygging i perioden 2010 – 2018, til saman 65,8 mill. kr. (sjå tabell 11 og 12). Dei største investeringane skjer produksjon av mjølk og storfekjøtt, til saman 43 mill. kr. i tilskott.

Tabell 11. Årlege tilsegn om lån og tilskott frå Innovasjon Norge til landbrukstiltak i Lesja 2010 – 2018

År	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Beløp (mill. NOK)	3,365	5,439	15,677	6,708	1,846	2,161	5,381	10,335	14,920

Tabell 12. Årlege tilsegn om lån og tilskott frå Innovasjon Norge til landbrukstiltak i Lesja 2010 – 2018, etter type næring. (tusen NOK)

Næring	
01.290 Dyrking av flerårige vekster ellers	715000
01.410 Melkeproduksjon på storfe	31239000
01.420 Oppdrett av annet storfe	11834000
01.451 Sauehold	1181000
01.460 Svinehold	5500000
01.490 Husdyrhold ellers	1115000
01.620 Tjenester tilknyttet husdyrhold	480000
02.400 Tjenester tilknyttet skogbruk	245000
08.111 Bryting av stein til bygge- og anleggsvirksomhet	30000
10.130 Produksjon av kjøtt- og fjørfearer	290000
10.209 Bearbeiding og konservering av fisk og fiskevarer ellers	450000
10.510 Produksjon av meierivarer	2310000

10.610 Produksjon av kornvarer	300000
10.890 Produksjon av næringsmidler ikke nevnt annet sted	250000
16.100 Saging, høvling og impregnering av tre	359000
16.231 Produksjon av monteringsferdige hus	1350000
31.020 Produksjon av kjøkkenmøbler	275000
31.090 Produksjon av møbler ellers	180000
35.113 Produksjon av elektrisitet fra biobrensel, avfallsforbrenning og deponigass	107500
35.300 Damp- og varmtvannsforsyning	235000
38.210 Behandling og disponering av ikke-farlig avfall	440000
68.209 Utleie av egen eller leid fast eiendom ellers	1500000
79.903 Opplevelses-, arrangements- og aktivitetsarrangørvirksomhet	3565000
79.909 Turistrelaterte tjenester ikke nevnt annet sted	1656000
93.291 Opplevelsesaktiviteter	225000
Sum	65831500

4.4 Jordleige – dyrka og dyrkbar

Etter som rammevilkåra i landbruket og samfunnet elles har endra seg, har det blitt meir vanleg å inngå avtaler om leige av dyrka mark. I tabell 13 er det vist ein oversikt over jordleigeavtaler i Lesja i perioden 2009 – 2018. Ut frå tabellen er det eit rimeleg oveslag:

- at ca. 6000 daa er omfatta av avtalar om jordleige, eller ca 16 % av jordbruksarealet i Lesja.

Andre særtrekk ved situasjonen i Lesja er:

- omtrent like mange eigarar som leigarar. Liten konsentrasjon av leigejord på få hender.
- Høvesvis areal i mindre storleiksorden som er utleigd (gjennomsnitt 62,5 daa).
- Ved gjennomgangen har ein fått eit generelt inntrykk av at jordleigeavtalar stort sett blir inngått mellom partar i same grendelag.

Avtaler som jordbruksføretak har om leige av jord i andre kommunar er ikkje med i oversikta.

Tabell 13. Oversikt over jordleigeavtaler i Lesja, 2009 – 2018, dyrka mark og innmarksbeite. (Etter kommunalt Lesja kommune)

År	Talet på avtaler godkjend av Lesja kommune	Areal (daa)	Gjennomsnitt areal pr. avtale (daa)	Gjennomsnitt leige tid (år)	Tal på eigarar	Tal på leigarar
2018	15	908	60,5	8,6	15	15
2017	14	1058	75,6	9,7	12	14
2016	7	359	51,3	8,6	6	7
2015	12	737	61,4	9,1	12	12
2014	11	1061	96,5	8	11	11
2013	12	1001	83,4	9,5	10	12
2012	22	826	37,5	9,7	18	15
2011	10	344	34,4	9,5	10	9
2009	10	476	47,6	7,7	9	10

>2009	4	389	97,25	7,5	4	4
-------	---	-----	-------	-----	---	---

4.5 Produksjon av mjølk og kjøt

Landbruket i Lesja er ei typisk bulknæring. Det blir levert store kvanta av mjølk til større meieri- og slakteribedrifter. Likevel har det vore ei positiv utvikling for lokal foredling av mjølk- og kjøtprodukt. (Sjå tabell 14 og 15).

Såkalla bulkproduksjon gjev ein sikker basis for landbruksnæringa i Lesja.

Suksessfulle nisjeprodukt er positive for den enkelte bedrift, for verdiskapinga i kommunen, profilering av næringa og profilering av Lesja. Slike bedrifter er også viktige for utvikling av gründerånd i landbruksnæringa.

Tabell 14. Produksjon av mjølk i Lesja. (Etter Landbruksdirektoratet)

Type\Mengde (liter)	Levert meieri	Lokalt foredla	Totalt
Kumjølk	12.046.997	103233	12.150.230
Geitmjølk	120130	-	120.130
SUM	12167127	103233	12.270.360

Tabell 15. Produksjon av kjøt i Lesja. (Etter Landbruksdirektoratet)

Type	Kategori	Produsert(kg)	Levert slakteri eks. retur/leigeslakt (kg)	Dyretal	Mva.fri retur/leigeslakt (kg)
Alle	Alle	1.172.021	1.166.639	16.538	5.381
Geit	Geit	618	604	31	14
Geit	Kje	125	72	7	53
Gris	Gris	14.733	1.2471	187	2.262
Gris	Purke	265	0	0	265
Gris	Råne	178	178	4	0
Sau	Lam	193.631	193.246	10.795	385
Sau	Sau	50.546	50.546	1.535	0
Sau	Ung sau	10.755	10618	401	138
Sau	Vær	1.895	1.895	44	0
Skinn	0	0	0	676	0
Storfe	Kalv	1.475	1.375	11	100
Storfe	Ku	173.682	173.682	565	0
Storfe	Kvige	65.378	65.226	280	152
Storfe	Okse	16.723	15.633	40	1091
Storfe	U okse/kast	459.888	459.298	1.442	590
Storfe	Ung ku	137.794	137.461	520	333
Ull	Ull	44.335	44.335	0	0

4.5.1 Tilleggsnæringar

Undersøkinga «Trender i norsk landbruk 2018 Hedmark og Oppland» (Ruralis 2018) viser at 70 % av gårdsbruka i Hedmark og Oppland driv med tilleggsnæringar. Fordeling på type næring er vist i tabell 16.

Tabell 16. Prosentandel gårdsbruk der hovedbruker eller ektefelle/samboer driver tilleggsnæring. Innlandet og Norge Type tilleggsnæring

	Innlandet (%)	Norge (%)
Leiekjøring, slått, brøyting, strøing ol	33,8	30,5
Utleie av jakt og/eller fiskerettigheter	20,8	18,3
Vedproduksjon, biobrensel	18,1	20,3
Utleie av lokaler, lagerhold ol	11,3	10,8
Annet	9,8	10,1
Overnatting på eller ved gården	6,4	6,1
Gårdsmat	4,6	4,9
Salg av hytter eller tomter	4,6	4
Bygningsarbeid	3,9	4,2
Husdyravløsning	3,4	2,7
Gårdssag	2,9	3,6
Opplevelsestilbud, guiding ol (reiseliv)	2,8	2,6
Rådgiving, regnskap, konsulenttjenester	2,7	2,2
Servering på eller ved gården	2,2	1,7
Helse og omsorg, avlastning	2,1	2,6
Barnehage/skolerelaterte tjenester	1,6	2,2
Kunst og kultur	1,4	1,1
Drift av hyttefelt	1,1	1,5
Småkraftverk	0,5	2,3

4.6 Gjerder

Jordbruket er avhengig av bruk av gjerder for å sikre ei rasjonell drift i husdyrbruket. Gjerdene er å finne som både varige trådgjerder, og ulike variantar av flyttbare gjerder, med og utan strøm.

Gjerdene har ulike funksjoner:

- Skilje utmark frå innmark
- Skilje innmarksbeite frå dyrka areal
- Styring beiting på innmark
- Sperregjerde mellom ulike beiteområde
- Grendevise sperregjerder som skil gardane frå utmarka.
- Sperregjerder for hindre beitedyr å komme ut på trafikkert veg, jernbane og bustadområde.

Eit god gjerdehalde er viktig for å fremme god ressursutnytting, dyrevelferd, trafiksikkerheit og førebygge skadar på viltet. I tabell 17 er det vist ei oversikt over felles gjerdetiltak (gjerdelag) i Lesja.

Tabell 17. Felles gjerdetiltak i Lesja

Felles gjerde (gjerdelag)
Rolstad – Prestgårdsbrue
Prestgårdsbrue – Lora elv
Lora (jernbanebrua) – Lesjaskog
Einbu – Bjorli
Stuflotten - Bjorli

4.7 Skogbruket i Lesja

Det produktive skogarealet i Lesja er på 153160 daa. (SSB 2017) Produktiv skogareal er areal med årleg tilvekst på minst 0,1 m³/daa eller meir. (Volumet er med bark) Skogkonsulent Kim Berget ved landbrukskontoret har opplyst at for Lesja er:

- Ståande volum er 1,12 mill. m³.
- Årleg balansekvantum er 20000 m³. Balansekvantum er det kvantum ein årleg kan avverke utan å måtte redusere avverkinga i framtida.

Vi kan då uteleie at det står i gjennomsnitt:

- 7,3 m³/daa.

Det kjem ny skogplanar i 2019 med oppdaterte data for volum, tilvekst og hogstklassefordeling. Med ei avverking over tid som ligg under balansekvantumet, er det rimleg å tru at delen av hogstmoden skog (H.kl V) er for stor. Det er ikkje ynskjeleg med ein for stor del hogstmoden skog, då skogproduksjonen her vil vera liten eller lik null.

I tabell 16, jf. tabell 18 og 19 er det vist ei fordeling av det produktive skogarealet på eigedommar i Lesja, Oppland og for heile landet. Eigedommar under 50 daa utgjer berre 0,9 % av arealet, og påverkar såleis biletet i liten grad. Legg ein til grunn skogeigedommar over 50 daa, er den gjennomsnittlege skogeigedommen på 377 daa. (Gjennomsnittleg storleik på skogeigedom i landet er 553 daa, og i Oppland 589 daa).

Tabell 18. Fordeling av det produktive skogarealet på eigedommar, etter areal (PM Kim Berget)

Areal- gruppe	Produktiv skog		Antall eiendommer		Prod.skog daa pr.eiend.
	Dekar	%	Stk	%	
0-19	272	0,2	61	15,0	4,5
20-49	1057	0,7	34	8,4	126
50-99	3512	2,3	48	11,8	73
100-199	7899	5,2	53	13,0	149
200-499	38409	25,0	116	28,6	331
500 +*	101907	66,6	94	23,2	1084
Sum over 50 daa	153056	100	406	100	377

*(I areal over 500 daa er Lordalen st.alm inkludert med et prod.areal på 23.881 daa)

Tabell 19. Skogeiendommer fordelt på fylke og eiendomsstørrelse (Etter SSB 2017)

	I alt	Størrelsesklasse etter produktivt skogareal i dekar							
		25-99 dekar	100-249 dekar	250-499 dekar	500-999 dekar	1000-1999 dekar	2000-4999 dekar	5000-19999 dekar	20 000 eller mer
2017									
Hele landet	127038	43571	33218	21963	15499	7976	3589	988	234
%	99.9	34.2	26.1	17.3	12.2	6.3	2.8	0.8	0.2
Fylke									
Oppland	11023	3820	2884	1825	1258	723	366	123	24
%	100.1	34.7	26.2	16.6	11.4	6.6	3.3	1.1	0.2

I tabell 20 er det vist ein oversikt over avverkinga i Lesja i åra 2016 – 2018 fordelt på treslag og sortiment. Avverkinga varierer frå år til år, noko som kan skuldast driftsforhold, kvalitet på skogen og andre forhold. Tømmerprisen er likevel ein viktig og konjunkturavhengig faktor. Sidan gjennomsnittleg balansekvantum pr. eigedom i Lesja ligg på ca. 50 m³/år, vil mange velja å «samle opp» til ein større hogst, t.d. kvart 5. – 10. år. Tømmerprisen vil då vera viktig for val av tidspunkt for hogst. Elles så ser ein at furu er det heilt dominerande treslaget med ei ca. 50/50-fordeling mellom sagtømmer og massevirke.

Tabell 20. Avverking i Lesja fordelt på treslag og sortiment, åra 2016 – 2018.

Sort\År_art	2018			2017			2016		
	Total volum	Total verdi	M3P	Total volum	Total verdi	M3P	Total volum	Total verdi	M3P
Gran, sagtømmer sams	58	30782	531	179	76792	429	8	3730	466
Gran, annet sagtømmer	10	1352	135	24	3628	151	1	119	119
Gran massevirke	0	0	0	51	9719	191	7	1224	175
Gran vrak	51	0	0	41	0	0	30	0	0
Furu spesial	9	8227	914	100	60860	609	76	47875	630
Furu sagtømmer, sams	4168	1871773	449	2147	899859	419	3511	1466788	418
Furu, annet sagtømmer	166	28224	170	95	11272	119	112	13870	124
Furu massevirke	4875	1179175	242	2169	411935	190	3447	645569	187

Furu, anna rundvirke	0	0	0	28	30650	1095	0	0	0
Furu vrak	7	0	0	2	0	0	4	0	0
Lauv, massevirke	0	0	0	76	20250	266	0	0	0
Sum	9344	3119533		4912	1524965		7196	2179175	

Etter hogst er skogeigaren pliktig å foryngje arealet gjennom planting/naturleg forynging og ungskogpleie.

I tabell 21 er det vist data for skogplanting i Lesja i åra 2015 og 2017. Eit overslag er at ca. 20 % av foryngingsarealet i Lesja blir planta, medan resten blir naturleg foryngja ved bruk av frøtrestilling.

Tabell 21. Skogplanting i Lesja omfang og kostnad. (SSB)

Planting (dekar)		Planter (stk)		Planting. Kostnad (kr)	
2015	2017	2015	2017	2015	2017
160	160	27000	17000	130000	71000

I t.d. 2017 vart det utført ungskogpleie på 290 daa i Lesja, til ein samla kostnad på 47.000 kr. (SSB) Kostnaden pr. daa vart då 162 kr/daa.

4.7.1 Skogsvegar

I Lesja var det i 2013 registrert totalt 116,3 km med skogsbilveg. (Sjå tabell 22). Mjøsen Skog og Fylkesmannen i Oppland gjorde då ei registrering der dei klassifiserte skogsbilevgane etter følgjande kriterium:

- A er vei som holder standard veiklasse 3 med få mangler
- B er veier som i hovudtrekk holder veiklasse 3, men som har mangler som er relativt rimelig å gjøre noe med. Disse veiene kan kjøres etter noe opprusting.
- C er veier som ikke er kjørbare og som krevet grøvre opprusting.

Resultatet frå kartlegginga er vist i tabell 20.

Tabell 22. Registrering av skogsbilvegar i Oppland 2012 - 2013 (Mjøsen Skog og Fylkesmannen i Oppland 2014)

Veigraderingar	Tal på vegar	Sum kilometer	% av vegar	% av km
A	8	22,5	15	19,3
B	36	81,7	68	70,3
C	9	12,1	17	10,4
Sum		116,3		

4.8 Faglege og sosiale nettverk

Landbruket er ei næring med fleire og sterke organisasjonar som skal ivareta næringa sine interesser og arbeide for fagleg og sosial utvikling. Dei viktigaste er vist i ein oversikt i tabell 23.

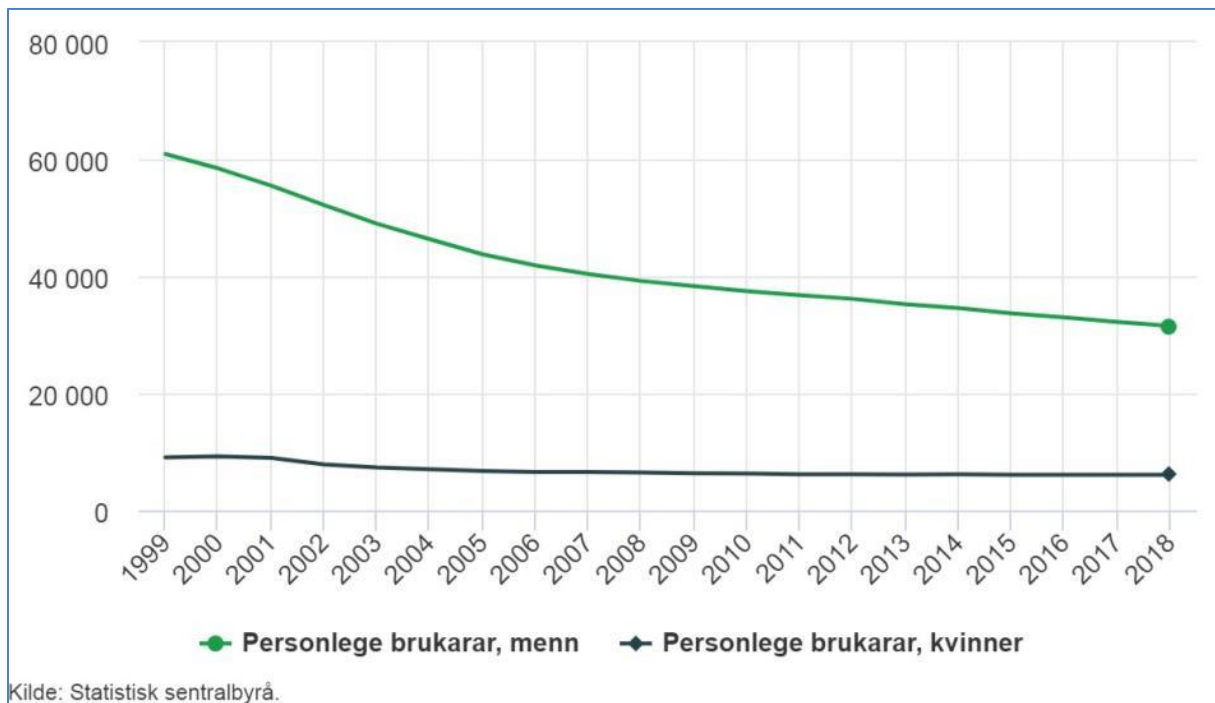
Tabell 23. Oversikt over organisering av landbruket i Lesja.

Lag	Føremål	Kontaktperson
Lesja og Lesjaskog bondelag	«samle alle som er eller kjenner seg knytte til bondeyrket, for å fremje felles saker, tryggje landbruket og arbeide for dei økonomiske, sosiale og kulturelle interessene i bygdene.»	Ole Bjørner Flittie
Lesja Dovre bonde- og småbrukarlag	« <i>ein fagleg og næringspolitisk organisasjon, som har til formål å fremme dei faglege, kulturelle, sosiale og økonomiske interessene til folk i jordbruket</i> »	Odd Gråberg
Lesja og Dovre Skogeierlag	«Mjøsen Skog SAs formål er å arbeide for andelseiernes økonomiske interesser tilknyttet deres skog- og utmarkseiendom ved å: ...»	Håvard Syse
Lesja beitesamlag	Felles organ for beitelaga i Lesja	
Tine produsentlag Lesja/Dovre	« <i>Medlemsorganisasjonen i TINE er bygd opp med produsentlagene som selve grunnpilaren. Produsentlaget er møtested for alle melkeprodusentene i TINE. Hvert produsentlag har et valgt Arbeidsutvalg med en leder.</i> »	Pål Lasse Torstad
Nortura krets 138 Dovre og Lesja	« <i>Nortura SA har til formål å omsette medlemmenes slakt, egg, livdyr og ull på best mulig måte. Foretaket skal ved sin virksomhet bidra til at medlemmene får det best mulig økonomiske resultat av sin husdyrproduksjon, på kort og lang sikt.</i> »	Bjørn Magnus Tordhol
Norsk landbruksrådgiving Innlandet	« <i>NLR Innlandet er en uavhengig rådgivingsorganisasjon for bønder. Vi driver lokalt forankret rådgiving og baserer mye av våre anbefalinger og råd på forsøk.</i> »	Tilsette...
Lesja bygdekvinnelag	« <i>Bygdekvinnelaget er en pådriver for levende bygder. Vi er opptatt av sosiale tiltak i bygdene, og er forkjemper for kvinners økonomiske og sosiale rettigheter</i> »	Kathrine Holten
Lesjaskog bygdekvinnelag		Laila Brøste
Kvinner i landbruket	« <i>ønsker å ta vare på de kvinnene som er i landbruket i vårt distrikt. Foreningen organiserer fagdager m.m.</i> »	Jorid Thysell-Belle
Bondens nettverk	T.d. i Nord-Østerdalen er det etablert Bondens nettverk med fokus på psykisk helse. Det har vore innleiande møte om temaet i Lesja og Dovre.	

4.9 Kvinner i landbruket

Det er eit uttalt mål for samfunnsutviklinga i Norge at det skal vera likestilling mellom kjønna i alle sektorar og næringar. I landbruket er dette nedfelt m.a. gjennom endring av odelslova i 1974, då kvinner og menn fekk lik odelsrett. Vi har berre nasjonal statistikk å vise til for utviklinga på dette feltet.

Figur 2 viser at det går seint å endre kjønnsfordelinga i landbruket. SSB opplyser at 28 % av landbrukseigedommane er eigd av kvinner. Figur 1 viser at kjønnsfordelinga har endra seg ved at talet på menn som er gardbrukarar har gått ned, medan talet på kvinner tilsvarande har halde seg stabilt. Positivt er det likevel at ved overdraging av landbrukseigedommar er 40 % av dei nye eigarane kvinner, lell berre 25 % for gardar som er fritt omsett. (SSB 2019).

Figur 2. Kjønnsfordeling mellom gardbrukarar. (Etter SSB 2019)

Det er vidare ei skeivfordeling når det gjeld storleiken på bruka, SSB skriv: «Av jordbruksbedriftene med mellom 5 og 49 dekar jordbruksareal i drift hadde 23 prosent kvinnelege brukarar i 2018. Når det gjeld dei største jordbruksbedriftene med over 500 dekar i drift, vart berre 9 prosent drivne av kvinner.»

Også når det gjeld inntekt er det store skilnadar, SSB skriv: «Både når det gjeld [næringsinntekt frå jordbruk](#) og samla [bruttoinntekt](#) tente dei kvinnelege gardbrukarane mindre enn mennene i 2017. Medan gjennomsnittleg bruttoinntekt for mennene var 687 000, var tilsvarande inntekt for kvinnene 522 000 kroner. Det var også stor skilnad i kor mykje næringsinntekta frå jordbruket utgjorde av samla inntekt. For menn var gjennomsnittet 215 000 kroner, kvinnene nøyde seg med 125 000 kroner.

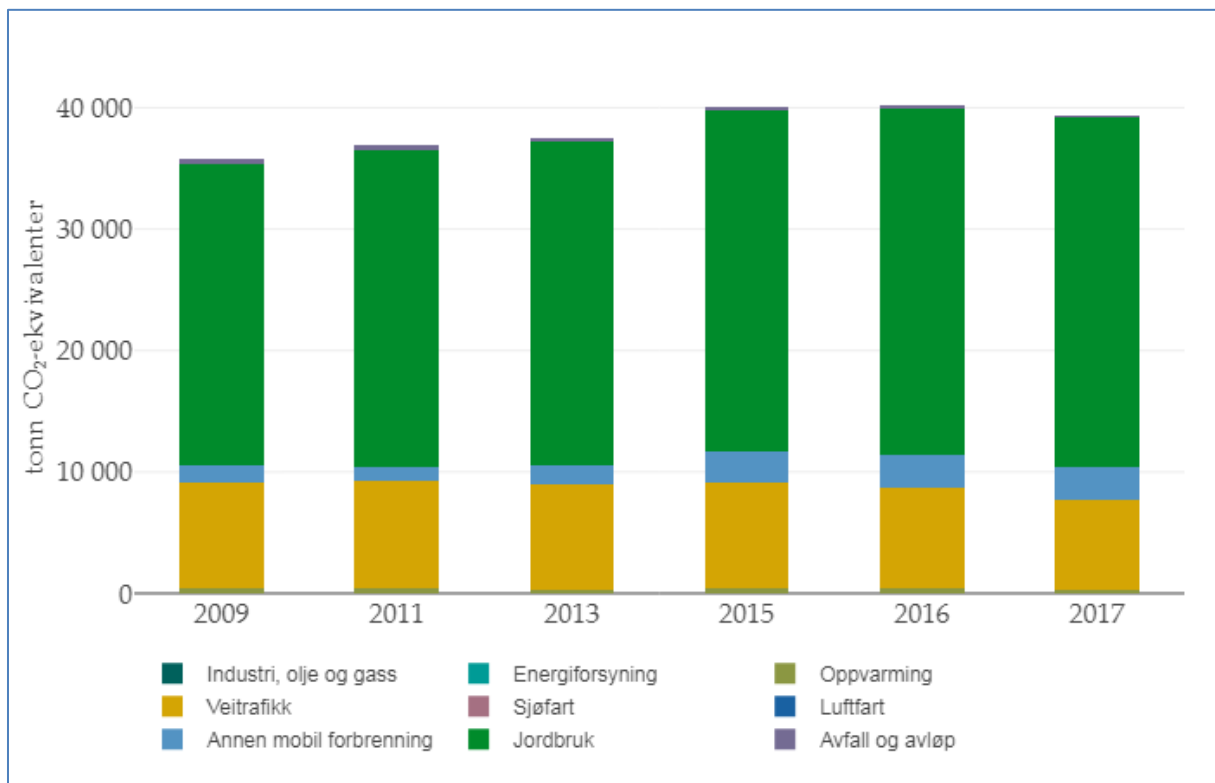
Skilnaden var minst blant mjølkebøndene. For denne gruppa var næringsinntekta til kvinnebøndene 73 prosent av det mennene hadde.»

4.10 Klima og landbruk

Landbruket har fått fokus på seg som ei næring med stor klimautslepp. Utsleppa frå landbruket er mykje knytt til husdyrbruk med drøvtyggarar og produksjon av kjøt og mjølk. Utsleppa kjem frå dyra si fordøying av fôr (metan), bruk av husdyrgjødsel (lystgass) og transport (CO₂).

Miljødirektoratet har ei teneste der ein kan hente data for utslepp i den enkelte kommune. Tala for Lesja er vist i figur 3. Figuren viser at landbruket står for ca. 70 % av klimautsleppa i Lesja. Utsleppa frå transport i landbruket ligg under vegtrafikk og annan mobil forbrenning.

Fordi landbruket har ein dominerande posisjon, og p.g.a. det låge folketalet får Lesja høge utsleppstal pr. innbyggjar, sjå tabell 24. Dei totale utsleppa frå Lesja utgjer likevel ein forsvinnande liten dei samla utsleppa for landet.

Figur 3. Klimautslepp i Lesja, perioden 2009 – 2017.

Tabell 24 . Klimautslepp pr. innbyggjar, Lesja, Oppland, Norge, 2017.

Område	Utslepp per innbyggjar i 2017 (tonn CO ₂ -ekvivalenter)	Utslepp i 2017 (tonn CO ₂ -ekvivalenter)
Lesja	19,2	39417,0
Oppland	6,2	1 178 615,4
Norge	8,4	52 740 000,0

Det generelle klimaet og vekstforholda i Lesja gjer at det ikkje er mogleg for landbruket i Lesja å leggje om til andre driftsformer.

Aktuelle klimatiltak i landbruket i Lesja vil derfor vera:

- Betre fôring
- Betre gjødeslhandtering og gjødselplanlegging
- Drenering
- Meir rasjonelle transportløyningar.

4.11 Beitebruk

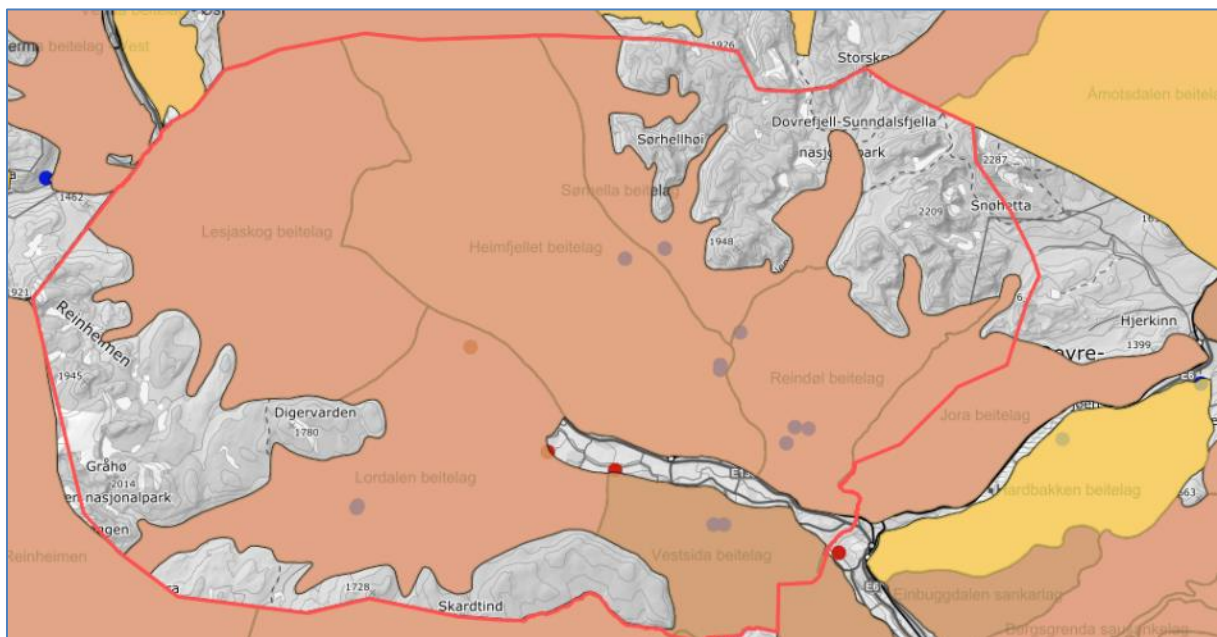
Lesja kommune har ein gjeldande Beitebruksplan 2000 -2004. (Lesja kommune 2000). Handlingsprogrammet her vart rullert i 2009.

4.11.1 Organisering av beitebruken i Lesja

Retten til utmarksbeite er knytt åt dei enkelte gardsbruka, og er i regelen ein felles ressurs anten det gjeld område med privat grunn, sameiger eller statsallmenning.

Beiterettshavarane i Lesja har organisert seg 7 ulike beitelag (figur 4):

- Heimfjellet beitelag
- Jora beitelag
- Lesjaskog beitelag
- Lordalen beitelag
- Reindøl beitelag
- Sørhella beitelag
- Vestsida beitelag.

Figur 4. Beitelag i Lesja. (Etter NIBIO)

I tillegg til beitelaga, har Lesja fjellstyre heimel for å regulere beitebruken i statsallmenningane, Lordalen og Dalsida.

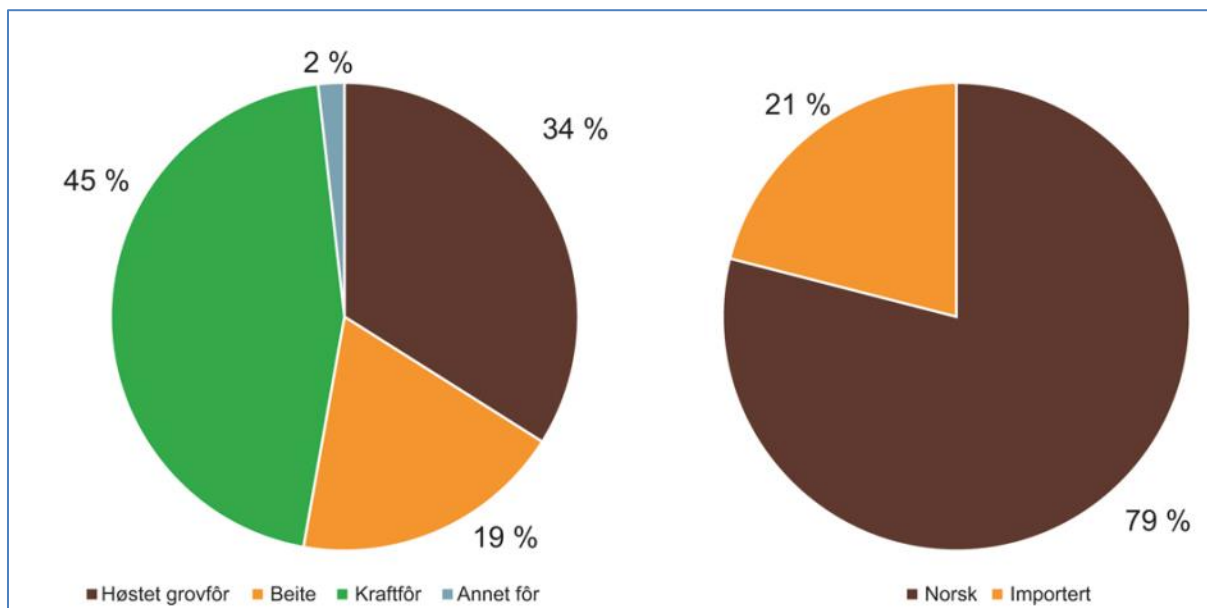
I tabell 25 er det vist nykkjeltal for beitebruken i dei ulike beitelaga.

Tabell 25. Beitelag i Lesja – dyretal, tap og areal 2017 (Etter NIBIO)

Beitelag	Heimfjelle t	Jora	Lesjasko g	Lordalen	Reindø l	Sørhella	Vestsid a	Sum/snitt
Registreringskom mune	Lesja	Lesja	Lesja	Lesja	Lesja	Lesja	Lesja	
Beiteår	2017	2017	2017	2017	2017	2017	2017	
Tal på medlemmar	29	11	19	26	20	12	15	132
Dyreslag	sau, storfe	sau, storfe	sau, storfe	sau, storfe	sau, storfe	sau, storfe	sau, storfe	
Sau sleppt	1678	696	571	1333	843	772	1198	7091
Lam sleppt	2908	1273	927	2386	1440	1312	2052	12298
Sau og lam sleppt	4586	1969	1498	3719	2283	2084	3250	19389
Storfe sleppt	191	130	430	329	276	311	170	1837
Geit sleppt	-	-	-	-	-	-	-	
Sau tapt	30	19	11	38	11	17	14	140
Lam tapt	185	50	100	238	37	98	116	824
Sau og lam tapt	215	69	111	276	48	115	130	964
Storfe tapt	0	3	0	0	1	1	0	
Geit tapt	-	-	-	-	-	-	-	
% tap lam	6,4	3,9	10,8	10,0	2,6	7,5	5,7	6,7
% tap sau	1,8	2,7	1,9	2,9	1,3	2,2	1,2	2,0
% tap sau og lam	4,7	3,5	7,4	7,4	2,1	5,5	4,0	4,94
% tap storfe	0,0	2,3	0,0	0,0	0,4	0,3	0,0	0
% tap geit	-	-	-	-	-	-	-	
Landareal, km ²	442,5	156,8	371,7	294,7	155,7	133,2	109,7	1664,3
Tilgjengeleg areal, km ²	394,2	153,4	302,2	275,4	133,2	106,9	106,8	1472,1
% skog	16,9	26,1	29,9	30,5	25,7	13,8	34,1	25,3
Sau/km2	12	13	5	14	17	19	30	15,7

4.11.2 Beiteressursen

På landsbasis utgjer beitebruken eit vesentleg ressursgrunnlag i norsk husdyrproduksjon. Beite utgjer 19 % av den norske forproduksjonen, og 15 % av det totale forbruket. (Sjå figur 5). Utan utmarksbeitet måtte anten talet på husdyr bli redusert med 15 %, eller importen av tilsvarende forverdi bli auka med 15 %.

Figur 5. Forgrunnet i norsk husdyrproduksjon. Faksimile frå St.meld. 11 (2016 – 2017)

I beitebruksplanen for Lesja (2000 – 2004) er det lagt til grunn følgjande arealbehov pr. sau i beitesesongen:

- Vanlig fjellbeite 20-30 dekar
- Godt fjellbeite 20-25 dekar
- Svært godt fjellbeite 15-20 dekar
- Godt skogsbeite 15-20 dekar
- Svært godt skogsbeite 10-15 dekar

Elles seier beitebruksplanen (2000 – 2004):

«Ved svært god beitekvalitet kan tilveksten hos tvillinglam komme opp i 350 gram pr dag, mens dårlig beitekvalitet kan gi tilvekst på ned mot 100 gram pr dag.»

I tabell 26 er det vist potensiale for beiting med sau og lam etter normerte arealbehov og tilgjengeleg areal i dei ulike beitelaga. Tabellen indikerer at beiteressursen i Lesja er på langt nær er utnytta. Utrekninga er usikker, då ein ikkje har god kunnskap om kvaliteten på beiteareala i Lesja. Eit anna usikkert moment er omfanget av beiting med storfe, då det i nokon grad skjer utanom organisert beitebruk.

Tabell 26. Potensialet for beiting med sau og lam i Lesja, etter arealbehov og tilgjengeleg areal.
(Usikre tal, då kvaliteten på beiteareala ikkje er godt dokumentert)

Beitelag	Heimfjelle t	Jora	Lesjasko g	Lordalen	Reindø l	Sørhella	Vestsid a	Sum/snitt
Tilgjengeleg areal, km ²	394,2	153,4	302,2	275,4	133,2	106,9	106,8	1472,1
Potensiale sau og lam (vanleg fjellbeite)	13140	5113	10073	9180	4440	3563	3560	49070
Sau og lam sleppt	4586	1969	1498	3719	2283	2084	3250	19389

Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) gav i 2006 ut rapporten: *Verdi av fôr frå utmarksbeite og sysselsetting i beitebaserte næringar*. Her finn ein utrekna tal for fôropptak på utmarksbeite for:

- Mjølkeku 7,2 FEm/dag
- Lam 1,05 FEm/dag
- Sau 2,68 Fem/dag.

I tabell 27 er det så vist eit estimert fôropptak på utmarksbeite i Lesja på 3.837.171FMe. Her er det lagt til grunn ei beitetid på 85 dagar. Med ein kraftfôrpris 4 kr/kg (PM Mats Heidsve) vil utmarksbeitet ha ein verdi på kr. 15.348.684.

Det dyrka arealet gjev 390 Fem/daa/år (PM Mats Heidsve). Utmarksbeitet tilsvarar såleis 6482 daa med dyrka mark, eller eit tillegg til det dyrka arealet på Lesja med 17 %.

Tabell 27. Fôropptak på utmarksbeitei Lesja (2017) – estimat basert på normert foropptak på utmarksbeite (NILF 2006).

Dyreslag	Forbehov FEm/dag	Talet på dyr	Dagar med beite	Foropptak Fem
Storfe	7,2	1837	85	1124244
Lam	1,05	12298	85	1097597
Søyer	2,68	7091	85	1615330
Sum	-	-	-	3837171

4.11.3 Rovdyrtap

Forvaltningsplan for rovvilt i region 3 - Oppland Jerv, gaupe, bjørn, ulv og kongeørn (mars 2012)
fastsett at Lesja skal vera ein del av prioritert jervområde i region 3. (jf. figur 6).

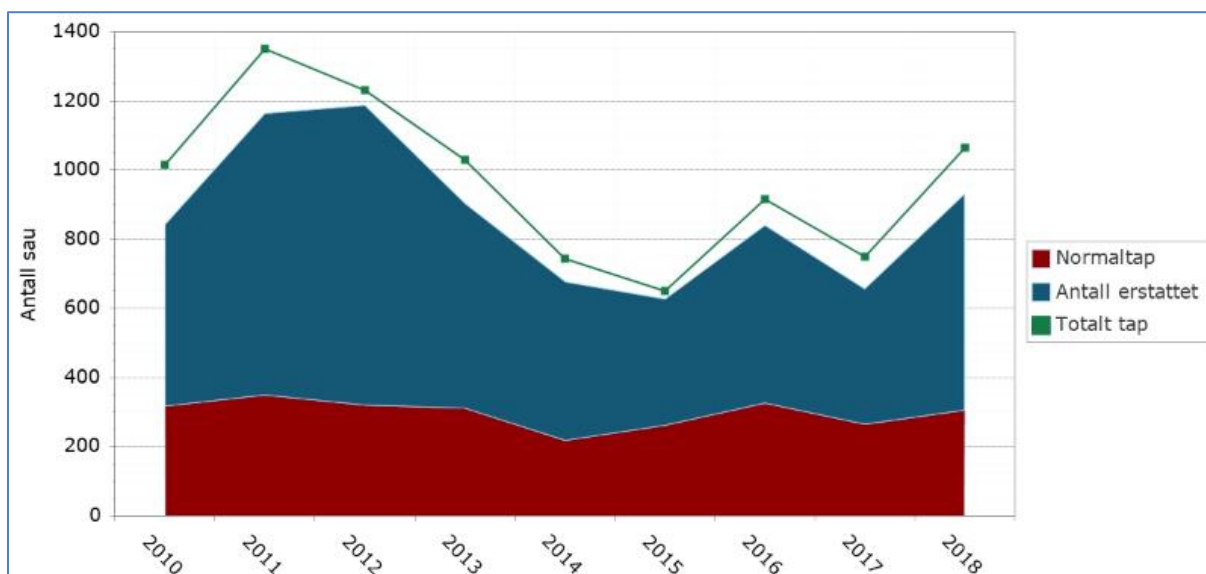

Figur 6. Prioritert jervområde i region 3 (Oppland). (Etter forvaltningsplan 2012)

Vedtaket gjev at det er faste bestandar av jerv i Lesja, både i Lordalen og på Dalsida. I tillegg er det frå tid til annan registrert streifdyr av bjørn, ulv og gaupe. Det er faste hekkelokalitetar for kongeørn i kommunen.

Figur 7 og tabell 28 viser at i perioden 2010 – 2018 ligg det totale sautapet i snitt på 972 dyr/år, og at det i snitt blir gjeve erstatning for 572 sau/lam. Tapet er størst på lam, totalt 813 lam/år, og gjeve erstatning for 498 lam/år. Gjennomsnittleg tapsprosent er 6,7 for lam og 2,0 for sau, jf. tabell 25.

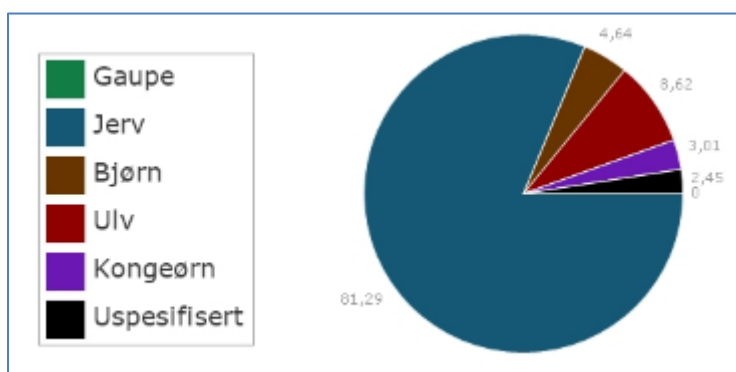
Jerven er den viktigaste skadegjeraren, med 81,29 %, jf. figur 8 og tabell 28. Oversikt over utbetaling av erstatning for perioden 2010 - 2018 er vist i tabell 29. Til saman er det i perioden utbetalt 11,9 mill. kroner.

Figur 7. Rovdyrtap i Lesja, perioden 2010 – 2018. Etter Rovbase.

Tabell 28. Erstatning rovdyrtap i Lesja, fordelt på skadegjerner, perioden 2010 – 2018. (Etter Rovbase)

Skadevoldar	Tal på sau erstatta	Tal på lam erstatta	Tal på totalt erstatta	Arten sin del av totalt tap (%)
Gaupe	0	0	0	0,00
Jerv	367	3820	4187	81,29
Bjørn	137	102	239	4,64
Ulv	154	290	444	8,62
Kongeørn	1	154	155	3,01
Uspesifisert	9	117	126	2,45
Totalt	668	4483	5151	100,00

Figur 8. Rovdyrtap i Lesja, fordelt på skadegjerner, perioden 2010 – 2018. (Etter Rovbase)

Tabell 29. Sauerstatning Lesja perioden 2010 – 2018 (Etter Rovbase).

	Totalt	Sau	Lam
Talet på søknader	340	-	-
Totalt tap	8749	1426	7323
Erstattta	5151	668	4483
Erstatningsbeløp (kr)	11.888.319,00	-	-

Gjennom organisert beitebruk blir det organisert førebyggende og avbøtende tiltak:

- Organisert tilsyn etter turnus
- Bygging av gjetarbuer og andre anlegg
- Tidleg nedsanking av beitedyr, eller ekstraordinær sanking ved skadesituasjonar
 - Motstand mot tidleg nedsanking, blir ei innskrenking av beiteretten i periode der lamma er i best vekst.
- Etablering av beredskapsplanar i samarbeid med kommunen og fylkesmannen.
- Etablert kommunale fellingslag.

Rovdyr og tap av beitedyr til rovdyr utgjer såleis eit stort og vedvarande problem for beitenæringa i Lesja i form av:

- Lidingar for beitedyra, med tilhøyrande påfreistingar for dyreeigarane.
- Redusert produksjon, både i avdrått og avl
- Økonomiske tap for dyreeigaren og samfunnet
- Beiteretten kjem under press.

4.12 Dyrevelferd

Dyrevelferden er knytt til forhold som gjeld:

- Fjøs og opphaldsplassar for husdyra
- Tilgang på le for vêr og vind for utegangarfe.
- Nok og godt fôr.
- Behandling for dyresjukdommar.
- Tilsyn og vern mot ulukker og farer på beite.

Det er dyreeigar sitt ansvar å sjå til at dyra har tilfredsstillande dyrevelferd. Mattilsynet fører tilsyn etter lov om dyrevelferd og aktuelle forskrifter.

Dei største utfordringane næringa har når det gjeld dyrevelferd er:

- Lidingar som følgje av rovdyrangrep
- Krav om overgang til lausdriftsfjøs for storfe innan 2034.

I tillegg førekjem det frå tid til annan enkelttilfelle av vanskjøtsel av dyr på enkeltbruk som følgje av driftsmessige og/eller helsemessige forhold.

5 Mål og strategiar

5.1 Mål for landbruket i Lesja

1. Det er eit mål å oppretthalde og utvikle landbruket som den viktigaste og berande næringsvegen i Lesja, basert på berekraftig bruk av lokale ressursar.
2. Landbruket i Lesja skal bidra til lokal verdiskaping, sysselsetting og å oppretthalde busettinga i kommunen.
3. Lesja har som mål å vera ei føregangskommune i landbruket når det gjeld produksjon, kvalitet, utvikling og kompetanse.
4. Landbruket i Lesja skal vera ei næring som vil ta i bruk heile garden som ressurs, leggje til rette for samarbeid med reiselivet og anna næringsliv.
5. Landbruket skal sikre bevaring av eit levande kulturlandskap og biologisk mangfald.
6. Bruke gardsskogen og allmenningane for auka verdiskaping i Lesja.

5.2 Strategiar for utvikling av landbruket i Lesja

A.

I Lesja er det eit godt, solid og berekraftig landbruk som næringa kan byggje vidare på og utvikle når det gjeld:

- i. Jorda som ein grunnleggjande ressurs for landbruket si verdiskaping.
- ii. Viljen og evna til investere i bruksutbygging.
- iii. Eit høgt teknologisk nivå med god kompetanse.
- iv. Høg grad av lokal vidareforedling av grovfôr i kjøt- og mjølkeproduksjon.
- v. Ein sterk gründerkultur for fleire etableringar for lokal foredling av kjøt og mjølk, og andre tilleggsnæringar.
- vi. Faglege og sosiale nettverk i næringa.
- vii. Ei aktivt skogbruk med fokus på lokal utnytting av skogressursane.

B.

Landbruket i Lesja kan vidare ha noko å hente på å utvikle:

- i. Auka kompetanse innan agronomi når det gjeld
 - Fornying av eng
 - Bruk av gjødselvarer
 - Vatning
 - Drenering.
- ii. Auka og meir optimal bruk av utmarksbeitene
 - Fleire beitedyr.
 - Betre utnytting av beiter med høg kvalitet.
- iii. Arbeide for rekruttering til næringa.

C.

Landbruket i Lesja må også arbeide for å oppfylle generelle samfunns mål:

- i. Reduserte klimautslepp.

- ii. Større grad av likestilling.

D.

Utvikle skognæringa når det gjeld:

- i. Bruke nye skogbruksplanar for å få auka aktivitet i skogbruket.
- ii. Utnytte skogsvirke til energiproduksjon.
- iii. Auka grad av lokal foredling av tømmer.

6 Handlingsprogram

Handlingsprogrammet har tiltak innanfor kvar strategi, sett for å oppfylle måla for utvikling av landbruksnæringa i Lesja.

Strategi	Tiltak nr	Tiltak	Ansvar	Måltilknytning
A i.	1	Lesja kommune skal innanfor nasjonale rammer forvalte jord- og konsesjonslova med forskrifter slik at ein legg til rette for omstilling og utvikling i næringa, samstundes som ein ivaretek målet om å oppretthalde ein variert og rasjonell bruksstruktur.	Lesja kommune	Mål 1 og 2
	2	Lesja kommune skal verne om dyrka mark ved å ha ei restriktiv forvaltning i saker som gjeld omdisponering etter jordlova § 9. Lesja kommune si forvaltning skal byggje på den nasjonale jordvernstrategien.	Lesja kommune	Mål 1
	3	Lesja kommune skal leggje til rette for nydyrking gjennom målretta saksbehandling og oppretthalde ordninga med tilskott til nydyrking. Satsane blir fastsett av Lesja kommunestyre.	Lesja kommune	Mål 1
	4	Lesja kommune skal utarbeide ein samla plan for den dyrkbare jorda i kommunen, der det blir kartlagd kva for areal som har størst verdi som dyrkingsjord m.t.p. produksjon og driftsforhold.	Lesja kommune	Mål 1
A ii.	5	Lesja kommune skal stimulere til bruksutbygging ved å rettleie landbruksføretaka ved utarbeiding av søknadar om tilskott og lån m.m., og om byggjeløyve.	Lesja kommune	Mål 2
	6	Lesja kommune skal ha ei aktivt forhold til Innovasjon Norge for å sikre god kontakt med landbruksnæringa, og god oppfølging av søknadar om tilskott og lån m.m. frå	Lesja kommune	Mål 2

		landbruksføretaka.		
A ii. A iii.	7	Gardbrukarane bør dele erfaringar frå utbyggingsprosjekt og søknadsprosessar gjennom feltdagar, andre faglege samlingar og fagturar.	Faglaga i landbruket	Mål 3
A iv.	8	Lesja kommune og landbruksnæringa skal arbeide for at mjølkekvoter ikkje blir seld eller leigd ut utanfor kommunen.	Lesja kommune, produsentlag.	Mål 2
	9	Lesja kommune vil gje støtte til etablering av nye mjølkebruk gjennom kommunalt næringsfond. Satsane blir fastsett av Lesja kommunestyre.	Lesja kommune.	Mål 2
	10	Når eit landbruksføretak vel og avslutte mjølkeproduksjon, skal føretaket få tilbod om rettleiing for etablering av alternativ produksjon.	Lesja kommune, produsentlag.	Mål 2
A v.	11	Lesja kommune skal gjennom sitt næringsarbeid rettleie og bistå brukarar som ynskjer å etablere verksemd med foredling av eigne produkt eller anna tilleggsnæring. Aktuelle tiltak er prosjektstøtte, hjelp med søknadar og etablering av nettverk.	Lesja kommune	Mål 2, 3 og 4
	12	Lesja kommune skal vidareføre ordninga med tilskott frå kraftfondet til nyetableringar. Satsane blir fastsett av Lesja kommunestyre.	Lesja kommune	Mål 2, 3 og 4
A vi.	13	Vidareføre og utvikle faglaga for å ivareta landbruket sine økonomiske, faglege og sosiale interesser i samfunnet.	Faglaga i landbruket.	Mål 3
	14	Vidareføre og utvikle produsentlaga for å sikre produsentane ei god fagleg og økonomisk utvikling.	Produsentlaga	Mål 3
	15	Vidareføre og utvikle ulike nettverk for å ivareta gardbrukarane sine faglege, sosiale og helsemessige interesser.	Kvinner i landbruket, Bondens nettverk, bygdekvinnelaga	Mål 3
B i. C i.	16	Det blir søkt etablert eit treårig prosjekt «Betre agronomi i Lesja». Målet med prosjektet: <ul style="list-style-type: none"> • Auke kompetansen hjå den enkelte brukar gjennom faglege samling, kurs osv. • Tilby drifts- og jordanalyser for det enkelte landbruksføretak. • Føreslå andre tiltak for betre agronomi. 	Faglaga i landbruket, Lesja kommune.	Mål 1, 2 og 3
B ii.	17	Fullføre arbeidet med vegetasjonskartlegging i Lesja.	Lesja kommune	Mål 1, 2, 3 og 5

	18	Det blir søkt etablert eit treårig prosjekt «Betre beitebruk i Lesja». Målet med prosjektet: <ul style="list-style-type: none"> • Betre utnytting av areal med god beitekvalitet. • Auke avdråtten for dyr på utmarksbeite. • Sørge for eit teneleg og godt gjerdehald for rasjonell beitebruk og god dyrevelferd. • Redusere tap og skadar for beitedyr. 	Lesja beitesamlag, Lesja kommune.	Mål 1, 2, 3 og 5
B iii.	19	Profilere landbruket som ein kompetansearbeidsplass når det gjeld agronomi, mekanisering, IKT, økonomi, leiging og samfunnsfag.	Faglaga i landbruket.	Mål 3
	20	Karriererettleiing – profilere landbruksutdanning som eit godt karriereval.	Lesja kommune, karrieresenteret.	Mål 3
C ii.	21	Få fram gode døme på at landbruket også er ein god kvinnearbeidsplass.	Kvinner i landbruket, faglaga i landbruket.	Mål 3
D i.	22	Etablere eit treårig prosjekt «Skogsats» med fokus på oppfølging av nye skogplanar når det gjeld: <ul style="list-style-type: none"> • Sluttavvirking og tynning • Skogskjøtsel • Vegvedlikehald. 	Lesja kommune, Mjøsen Skog SA, Statskog SF	Mål 6
D ii.	23	Utgreie moglegheiter for fjernvarmeanlegg basert på bioenergi.	Lesja kommune	Mål 6
D iii.	24	Etablere eit treforum for Lesja med fokus på produktutvikling.	Lesja kommune, Lesja Dovre skogeigarlag.	Mål 6

Kjelder

Hegrenes, Agnar og Leif Jarle Asheim. Verdi av fôr frå utmarksbeite og sysselsetting i beitebaserte næringar. Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) 2006.

SSB. Primært menn i primærnæringane. (SSB 2019)

Statens landbruksforvaltning: ulik statistikk.

SSB: ulik statistikk.